

Statligt personskadeskydd

Vägledningarna innehåller en samlad information om vad som gäller på ett visst område och är ett stöd i handläggningen.

En vägledning kan innehålla beskrivningar av

- författningsbestämmelser
- allmänna råd
- förarbeten
- rättspraxis
- JO:s beslut

En vägledning kan även innehålla beskrivningar av *hur* man ska handlägga ärenden på det aktuella området och vilka metoder som då ska användas.

Vägledningarna uppdateras fortlöpande. Omtryck görs bara vid större ändringar. Mindre ändringar arbetas in i den elektroniska versionen. Den elektroniska versionen hittar du på [http://www.forsakringskassan.se/Om försäkringskassan/](http://www.forsakringskassan.se/Om_forsakringskassan/) Ladda ner vägledningarna.

Du som arbetar på Försäkringskassan hittar dem också på Fia.

Upplysningar: Försäkringskassan
Huvudkontoret
VO Funktionshinder, sjukersättning, aktivitetsersättning
och arbetsskador

Innehåll

Förkortningar	8
Sammanfattning	10
Läsanvisningar	12
1 Inledning	13
1.1 För vem gäller försäkringen?	13
1.2 Skyddstid	13
1.3 Ersättning vid skada	13
1.4 Ersättning för ideell skada	13
1.5 Krigsskadeersättning till sjömän.....	13
1.6 Hänvisning till arbetsskadeförsäkringen.....	14
1.7 Samordning med arbetsskadeförsäkringen	14
1.8 Åldersgräns	14
1.9 Administration och finansiering	14
2 Anmälan, ansökan och prövning	15
2.1 Skadeanmälan	15
2.1.1 <i>Kopia till Kammarkollegiet</i>	15
2.2 Ansökan om ersättning.....	15
2.2.1 <i>Ersättningsslag</i>	16
2.2.2 <i>Prövning av rätt till ersättning</i>	16
2.2.3 <i>Försäkringskassans serviceskyldighet</i>	16
2.2.4 <i>Ansökan om fortsatt livränta</i>	16
2.3 Prövning om skadan omfattas av statligt personskadeskydd	17
2.3.1 <i>Kammarkollegiet</i>	17
2.4 Prövning enligt statligt personskadeskydd.....	17
2.5 Finns uppgifter om skada enligt statligt personskadeskydd?.....	18
2.5.1 <i>Skadebegrepp</i>	19
2.5.2 <i>Utredning av olycksfall</i>	19
2.5.3 <i>Utredning av färdolycksfall</i>	19
2.5.4 <i>Utredning av skada som inte beror på ett olycksfall</i>	19
2.5.5 <i>Utredning av skade- eller visandedag</i>	20
2.6 Vilken är tiden för grundläggande militär utbildning, verksamheten eller intagningen?	20
2.6.1 <i>När gäller personskadeskyddet?</i>	20
3 Bedömning av vem som är försäkrad enligt statligt personskadeskydd	22
3.1 Vem är försäkrad enligt statligt personskadeskydd och vad är skyddstid?	22
3.1.1 <i>Personkretsen</i>	22
3.1.2 <i>Skyddstid</i>	22
3.2 Totalförsvarsplikt	22
3.2.1 <i>Rekryter</i>	23
3.2.2 <i>Mönstring</i>	23
3.2.3 <i>Civilplikt</i>	23
3.2.4 <i>Utbildning för sjukvård i krig</i>	23
3.2.5 <i>Arbetstagare i staten omfattas inte av statligt personskadeskydd</i>	23

3.2.6	Frivilliga inom totalförsvaret	24
3.2.7	Frivilliga försvarsorganisationer	24
3.2.8	Hemvärnspersonal	24
3.2.9	Krigsfrivilliga	25
3.2.10	Frivillig försvarsutbildning.....	25
3.2.11	Praktikanter	25
3.3	Räddningstjänst och frivilligt räddningsarbete	25
3.3.1	Räddningstjänst.....	26
3.3.2	Särskilt beslut av regeringen i enskilda fall	26
3.4	Frihetsberövade	27
3.4.1	Villkorligt frigiven	27
3.4.2	Kriminalvårdsanstalt.....	27
3.4.3	Intensivövervakning med elektronisk kontroll	27
3.4.4	Särskilda ungdomshem.....	28
3.4.5	Hem för vård av missbrukare	28
3.4.6	Häktade och anhållna.....	28
3.4.7	Andra intagna.....	29
3.4.8	Rymning	29
3.4.9	Samhälls- och ungdomstjänst	29
3.5	Skydd i Norden utom Färöarna, Grönland och Island.....	29
3.6	Skydd i annat land.....	30
4	Bedömning av prövningsanspråket	31
4.1	Vad är prövningsanspråket?	31
4.1.1	Situationer	31
4.2	Ersättningsslag.....	31
4.3	Vilken sjukdom och skadetyper gäller för skadeprovningen?	32
4.3.1	Sjukdom	32
4.3.2	Skadetyper	32
4.3.3	Sjukdomsbegrepp	32
4.4	Personskada och skada på protes.....	32
5	Bestående nedsättning av arbetsförmågan	33
5.1	Är nedsättningen av arbetsförmågan bestående?	33
5.2	Har rehabilitering planerats eller genomförts?	33
5.2.1	Livränta vid arbetslivsinriktad rehabilitering	33
5.2.2	Försvarsmaktens rehabiliteringsansvar	34
5.3	Finns beräkningsunderlag för sjukpenning och livränta?	34
5.3.1	Sjukpenninggrundande inkomst (SGI)	34
6	Bedöm skade- eller visandedag	35
6.1	Vilken skade- eller visandedag har skadan?	35
6.1.1	Tidpunkt när olycksfall har inträffat	35
6.1.2	Tidpunkt när sjukdom har inträffat.....	35
6.2	Hur är skade- eller visandedagens samband med skyddstiden?	35
6.2.1	Visandedagens samband med skyddstiden	36
7	Utreda medicinskt underlag	37
7.1	Läkarutlåtande.....	37
7.1.1	Krav på medicinskt underlag.....	37
7.2	Försäkringsmedicinsk och försäkringsodontologisk rådgivare.....	37
7.2.1	Den försäkringsmedicinska och försäkringsodontologiska rådgivarens roll.....	37

7.2.2	Försäkringsmedicinska och försäkringsodontologiska rådgivarens arbetsuppgifter	38
7.2.3	Samråd med försäkringsmedicinsk rådgivare	38
7.2.4	Dokumentation och kommunikering	38
7.2.5	Jäv	39
7.2.6	Statens beredning för medicinsk utvärdering	39
7.2.7	Kunskapsunderlag från SBU	39
7.3	Metodstöd för försäkringsmedicinska yttranden	39
7.3.1	När ska försäkringsmedicinsk rådgivare yttra sig?	39
7.3.2	Att begära ett försäkringsmedicinskt yttrande	40
7.3.3	Frågor och svar vid en försäkringsmedicinsk bedömning	41
8	Bedöma skadan enligt statligt personskadeskydd	42
8.1	Vilka regler och vilka övergångsbestämmelser gäller vid prövningen?	42
8.1.1	Statligt personskadeskydd	42
8.1.2	Lagändringar 1 januari och 1 juli 1993	42
8.1.3	Lagändring 1 januari 1998	43
8.1.4	Lagändring 1 januari 1999	43
8.1.5	Lagändring 1 januari 2011	43
8.2	Vilka bevisregler ska tillämpas vid prövningen?	43
8.2.1	Bevisregel vid olycksfall	43
8.2.2	Bevisregel vid sjukdom	44
8.2.3	Sjukdom som har visat sig under skyddstiden	44
8.2.4	Försämring som har visat sig under skyddstiden	45
8.2.5	Sjukdom som har visat sig efter skyddstiden	45
9	Utreda egenlivränta	46
9.1	Grunder för rätten till livränta	46
9.1.1	Ekonomiskt invaliditetsbegrepp	46
9.1.2	Tidpunkt för beviljande av livränta	46
9.1.3	Omplacering eller arbetsbyte	47
9.1.4	Livränta under arbetslivsinriktad rehabilitering	47
9.2	Bedömning av förvärvsförmågan	47
9.2.1	Vilande livränta	47
10	Bedöm rätten till sjukpenning	49
10.1	Sjukpenning enligt regler vid sjukdom, arbetsskada eller statligt personskadeskydd?	49
10.2	Huvudregler för sjukpenning	49
10.3	Sjukpenning vid skada för den som är försäkrad enligt allmänna bestämmelser om sjukpenning	50
10.4	Sjukpenning vid skada för den som <i>inte</i> är sjukpenningförsäkrad enligt allmänna bestämmelser om sjukpenning	50
10.5	Särskild sjukpenning	51
10.6	Bedöm rätten till arbetsskadesjukpenning för karensdagar	51
10.6.1	Ikraftträdande	52
10.6.2	Inkomstförlust	52
10.6.3	Arbetsskadesjukpenning för karensdagar	52
10.6.4	Fler livräntebeslut	52
10.6.5	Fler karensdagar?	53
11	Bedöm rätten till vårdförmåner	54
11.1	Sjukvårdsersättning i vissa fall	54
11.2	1 juli 2002	54
11.3	Tandvård	55

11.4	Särskilda hjälpmedel	55
11.4.1	<i>Den dagliga livsföringen</i>	55
11.5	Ersättning för resekostnader	56
12	Bedöm beräkningsunderlaget	57
12.1	Grundläggande beräkningsregler för sjukpenning- och livränteunderlag	57
12.2	Livränteunderlag för unga försäkrade	58
12.3	Livränteunderlag för studerande	58
12.4	Garantiregler för rekryter eller utbildning som tjänstepliktig läkare i krig	59
12.5	Garantiregler för intagna på anstalt eller annan institution	59
12.6	Beräkning av särskild sjukpenning	59
12.7	Beräkning av arbetsskadesjukpenning för karensdagar	61
13	Bedöm samordning	62
13.1	Samordning mellan livränta och sjuk- eller aktivitetsersättning	62
13.1.1	<i>Samordning när hela eller del av arbetsförmågan är nedsatt till följd av skadan enligt reglerna om statligt personskadeskydd</i>	62
13.1.2	<i>Samordning med sjuk- och aktivitetsersättning som inte har samband med personskadan</i>	62
13.2	Samordning av livränta och sjuk- och rehabiliteringspenning	62
14	Bedöm ersättningar vid dödsfall	64
14.1	Ersättningar vid dödsfall	64
14.1.1	<i>Begravningshjälp</i>	64
14.1.2	<i>Livränta till efterlevande</i>	65
15	Särskilda bestämmelser	66
15.1	Ingen sjukpenning eller livränta under skyddstiden	66
15.2	Preskription	66
15.3	Preskription för efterlevandelivränta	66
15.4	Rätt till livränta vid institutionsvistelse	67
15.4.1	<i>Särskilda regler för utbetalning</i>	67
15.5	Kostnad vid kontraktsvård	68
15.6	Sätta ned eller inte längre betala ut ersättning för intagna och omhändertagna	68
15.7	Återbetalnings- och anmälningskyldighet	69
15.8	Återbetalningsskyldighet vid livränta	69
15.9	Utmättningsförbud	70
16	Beslut hos Försäkringskassan	71
16.1	Beslut av särskilt utsedd beslutsfattare – särskild beslutsordning	71
16.2	Beslut om skada enligt reglerna om statligt personskadeskydd	71
16.3	Den särskilt utsedda beslutsfattaren fattar beslut i följande ärenden	71
16.4	Handläggaren fattar beslut i följande ärenden	72
16.5	Bedöma rätten till förmån	72
16.6	Kommunicera och informera	73
16.7	Svar på kommunikering	75
16.8	Anstånd	75
16.9	Rätten att lämna uppgifter muntligt	75
16.10	Beslut	76
16.11	Avvikande mening	76
16.12	Kopia till Kammarkollegiet	76

17	Övrigt	78
17.1	Omrövning, ändring och överklagande	78
17.2	Anställd i Försvarsmakten vid tjänstgöring i en internationell militär insats	78
17.2.1	<i>Metodstöd vid servicebeslut</i>	78
17.3	Rehabilitering	79
17.4	Metodstöd – dokumentation	80
17.4.1	<i>Dokumentation i ärendehanteringssystemet (ÄHS)</i>	80
17.4.2	<i>Namnge bilagor i ÄHS</i>	80
	Sakregister	82

Förkortningar

AEF	Förordningen (1954:250) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse på anstalt m.m.
AFL	Lagen (1962:381) om allmän försäkring
BrB	Brottsbalken
CEF	Förordningen (1954:249) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring i civilförsvaret
FASP	Förordningen (1977:284) om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd
FL	Förvaltningslagen (1986:223)
FPL	Förvaltningsprocesslagen (1971:291)
FÖD	Försäkringsöverdomstolen
JO	Justitieombudsmannen
KvaL	Lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt
LAF	Lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring
Li	Lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada
LSP	Lagen (1977:266) om statligt personskadeskydd
LUF	Lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarmakten
LVM	Lagen (1981:1243) om vård av missbrukare i vissa fall
LVU	Lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga
MEL	Militärerättningslagen (1950:261)
Prop	Regeringens proposition
PSA	Avtal om ersättning vid personskada
RB	Rättegångsbalken
RegR	Regeringsrätten
RFV	Riksförsäkringsverket
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SFB	Socialförsäkringsbalken
SGI	Sjukpenninggrundande inkomst
SofL	Socialförsäkringslagen (1999:799)
SoL	Socialtjänstlagen
SOU	Statens offentliga utredningar

Vägledning	Försäkringskassans vägledning som i huvudsak beskriver regelverket för olika försäkringsområden
YFL	Lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring
YL	Lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar

Sammanfattning

Kapitel 1

Här ges övergripande beskrivningar av det statliga personskadeskyddet enligt 7 och 43 kap socialförsäkringsbalken (SFB).

Kapitel 2

Här behandlas anmälan, ansökan och prövning av om skadan omfattas av det statliga personskadeskyddet.

Kapitel 3

I det här avsnittet behandlas vem som är försäkrad och skyddstid enligt statligt personskadeskydd.

Kapitel 4

I det här avsnittet behandlas vilka situationer som kan vara aktuella för prövning i ett ärende om statligt personskadeskydd, vilka ersättningsslag som kan förekomma samt vilken diagnos och skadetyper som ska gälla för prövningen.

Kapitel 5

I det här avsnittet behandlas bestående nedsättning av arbetsförmågan och Försvarmaktens rehabiliteringsansvar för totalförsvarspliktiga.

Kapitel 6

I det här avsnittet behandlas skade- eller visandedag och skade- eller visandedagens samband med skyddstiden.

Kapitel 7

I det här avsnittet behandlas utredningen av det medicinska underlaget. Det handlar bland annat om läkarutlåtande, försäkringsmedicinska och försäkringsodontologiska rådgivare, SBU och metodstöd för försäkringsmedicinska yttranden.

Kapitel 8

I det här avsnittet behandlas vilka lagregler som ska tillämpas vid prövningen och vilka bevisregler som ska tillämpas.

Kapitel 9

Här behandlas bland annat grunderna för rätten till livränta, tidpunkt för beviljande av livränta, bedömning av förvärvsförmågan och vilande livränta.

Kapitel 10

I det här avsnittet behandlas regler för sjukpenning vid skada enligt det statliga personskadeskyddet och regler för arbetsskadesjukpenning för karensdagar.

Kapitel 11

I det här avsnittet behandlas regler för rätt till vårdförmåner enligt det statliga personskadeskyddet.

Kapitel 12

I det här avsnittet behandlas vad som ska ligga till grund för att beräkna sjukpenning eller livränta och vad som ska ligga till grund för att beräkna arbetsskadesjukpenning för karensdagar.

Kapitel 13

I det här avsnittet behandlas samordning mellan livränta och sjukersättning eller aktivitetsersättning.

Kapitel 14

I det här avsnittet behandlas begravningshjälp och livränta till efterlevande.

Kapitel 15

Avsnittet behandlar vissa särskilda bestämmelser: Ersättning under skyddstid, preskription, livränta vid institutionsvistelse, kostnad vid kontraktsvård, att sätta ned eller inte längre betala ut ersättning för intagna och omhändertagna, återbetalningsskyldighet och utmättningsförbud.

Kapitel 16

Det här avsnittet behandlar beslut om skada enligt det statliga personskadeskyddet.

Kapitel 17

Det här avsnittet behandlar vissa övriga frågor, som till exempel bestämmelser om rehabilitering för anställda vid Försvarmaktens personal vid internationella militära insatser och metodstöd för dokumentation.

Läsanvisningar

Den här vägledningen ska vara ett hjälpmedel för Försäkringskassans medarbetare i handläggningen. Den kan också vara ett stöd vid utbildning av Försäkringskassans personal.

Vägledningen redovisar och förklarar lagar och andra bestämmelser. Den redogör för delar av de förarbeten som är särskilt viktiga för att förstå hur lagen ska tillämpas. Den redogör också för rättspraxis och för Försäkringskassans rättsliga ställningstaganden.

Vägledningen innehåller också en beskrivning av hur man ska handlägga ärenden och vilka metoder som då ska användas för att åstadkomma både effektivitet och kvalitet i handläggningen. Rubriken till sådana kapitel eller avsnitt inleds med ordet Metodstöd.

Hänvisningar

I vägledningen finns hänvisningar till lagar, förordningar, föreskrifter, allmänna råd, Försäkringskassans rättsliga ställningstaganden och interna styrdokument, förarbeten, rättsfall, JO-beslut och andra vägledningar. Hänvisningen finns antingen angiven i löpande text eller inom parentes i direkt anslutning till den mening eller det stycke den avser.

Exempel

Vägledningen innehåller också exempel. De är komplement till beskrivningarna och åskådliggör hur en regel ska tillämpas.

Historikbilaga

Den här vägledningen har reviderats. I en bilaga till vägledningen finns en historikbilaga. Den innehåller en kortfattad beskrivning av de sakliga ändringar som gjorts i respektive version av vägledningen. Genom att läsa historikinformationen får man en överblick över de viktigaste nyheterna i denna version av vägledningen.

Att hitta rätt i vägledningen

I vägledningen finns en innehållsförteckning och ett alfabetiskt sakregister. Innehållsförteckningen är placerad först och ger en översiktsbild av vägledningens kapitel och avsnitt.

Sakregistret finns sist i vägledningen och innehåller sökord med sidhänvisningar.

I början av vägledningen finns en sammanfattning som övergripande beskriver innehållet i de olika kapitlen.

1 Inledning

Detta avsnitt ger en övergripande beskrivning av det statliga personskadeskyddet enligt 7 och 43 kap. SFB.

1.1 För vem gäller försäkringen?

Försäkringen gäller för den som genomgår en militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt eller vid tjänstgöring inom totalförsvaret. Den gäller också för den som är häktad, intagen på kriminalvårdsanstalt eller andra liknande institutioner och för den som har samhälls- eller ungdomstjänst eller intensivövervakas med elektronisk kontroll. Försäkringen gäller normalt för sjukdom eller skada som inträffat i samband med tjänst i Sverige eller de nordiska länderna.

1.2 Skyddstid

Personskadeskyddet börjar gälla när den första resan påbörjas till sådan verksamhet eller intagning som avses i 7 kap.2 § 1-3 SFB och upphör när den sista resan från verksamheten eller intagningen avslutats. Vid sådan verksamhet som avses i 7 kap. 2 § 4-6 SFB börjar personskadeskyddet gälla när den dömde påbörjar resan till platsen för verksamheten och upphör när resan från platsen avslutats.

1.3 Ersättning vid skada

Personskadeskyddet omfattar de flesta sjukdomar eller skador som inträffar under skyddstiden. Ersättning kan betalas ut efter skyddstidens slut. Ersättning kan ges för sjukvårdskostnader, sjukpenning, livränta eller begravningshjälp.

1.4 Ersättning för ideell skada

Med undantag för vissa fritidsskador kan den som omfattas av statligt personskadeskydd få ersättning för ideell skada. Det innebär att ersättning kan betalas ut för sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men och för särskilda olägenheter till följd av skada enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. (Li). Dessa skador regleras av Kammarkollegiet (4 § Li med hänvisning till förordningen [2002:242] om ersättning enligt lagen [1977:266] om statlig ersättning vid ideell skada m.m.).

1.5 Krigsskadeersättning till sjömän

Krigsskadeersättning vid personskada kan i vissa fall beviljas till sjömän som i samband med krigshändelse tjänstgör på fartyg utomlands.

1.6 Hänvisning till arbetsskadeförsäkringen

Reglerna om ersättning hänvisar till reglerna om arbetsskadeförsäkring i SFB. Statligt personskadeskydd innehåller endast de särregler som är motiverade av den speciella verksamhet som den skyddade personkretsen ägnar sig åt. Genom hänvisning till arbetsskadeförsäkringen gäller i övrigt arbetsskadeförsäkringens regler. Detta innebär ett likvärdigt skydd vid skada oavsett om skadan inträffar i arbetet eller i verksamhet som utförs genom tjänsteplikt eller myndighets beslut.

1.7 Samordning med arbetsskadeförsäkringen

Om den skadade även omfattas av arbetsskadeförsäkringen betalas ersättning ut enligt det statliga personskadeskyddet endast i den mån ersättningen blir högre än genom arbetsskadeförsäkringen (43 kap. 7 § SFB).

1.8 Åldersgräns

I det statliga personskadeskyddet finns inga åldersgränser, utan man omfattas av lagen såväl före 16 års ålder som efter 65 år fyllda.

1.9 Administration och finansiering

Personskadeförsäkringen liksom arbetsskadeförsäkringen administreras av Försäkringskassan. Det statliga personskadeskyddet finansieras helt av statsmedel.

2 Anmälan, ansökan och prövning

- I det här avsnittet behandlas anmälan om statligt personskadeskydd, ansökan om ersättning och när Försäkringskassan ska pröva om en skada omfattas av det statliga personskadeskyddet.

2.1 Skadeanmälan

Om en person skadar sig under verksamhet som omfattas av statligt personskadeskydd och skadan visar sig under skyddstiden, ska denne meddela sin chef eller någon annan ansvarig om detta (42 kap 22 § SFB). Chef eller annan ansvarig är skyldig att omedelbart göra anmälan till Försäkringskassan (17 § förordningen [1977:284] om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd [FASP]).

Om skadan har visat sig efter skyddstidens slut ska anmälan lämnas till Försäkringskassan (43 kap 22 § SFB).

2.1.1 Kopia till Kammarkollegiet

För persongruppen som omfattas av statligt personskadeskydd finns det kompletterande skydd i lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. Kammarkollegiet är den myndighet som beslutar om och betalar ut ersättning enligt denna lag (förordningen [2002:242] om ersättning enligt lagen [1977:266] om statlig ersättning vid ideell skada m.m.).

Försäkringskassan ska sända en kopia av skadeanmälan till Kammarkollegiet (18 § FASP).

Eftersom skadeanmälningarna numera skannas, registreras och lagras elektroniskt får Försäkringskassorna en avisering via en åtgärdsimpuls om att en skadeanmälan har kommit in. Försäkringskassan kan se eller ta fram en kopia av anmälan via det elektroniska arkivet On Demand, som handläggaren har åtkomst till via intranätet FIA. En anmälan kan också göras elektroniskt via www.anmalarbetsskada.se. Försäkringskassan skickar en kopia av den elektroniska anmälan till Kammarkollegiet när det kommer en åtgärdsimpuls om att en sådan har kommit in.

2.2 Ansökan om ersättning

Ansökan om ersättning enligt statligt personskadeskydd ska göras skriftligt hos Försäkringskassan (110 kap. 4 § SFB).

Ansökan kan göras på blankett som har fastställts av Försäkringskassan eller genom annat skriftligt meddelande. När en försäkrad har rätt till sjukpenning enligt statligt personskadeskydd kan blanketten ”Begäran om sjukpenning” betraktas som en ansökan. Den dag som ansökan kom in till Försäkringskassan betraktas som ansökningsdag.

Ansökan om förmåner till efterlevande ska göras skriftligt till Pensionsmyndigheten.

Oavsett om det finns en tidigare godkänd skada enligt statligt personskadeskydd eller om det är frågan om en ny anmälan måste det framgå av den skriftliga ansökan

- vilken ersättning som den försäkrade vill ha,
- för vilka sjukdomar eller skador som ersättningen begärs,
- för vilken tidsperiod den försäkrade begär ersättning.

2.2.1 Ersättningslag

Ersättning kan betalas ut i form av sjukpenning, arbetsskadesjukpenning för karensdagar, livränta eller efterlevandelivränta och begravningshjälp. Även ersättning för nödvändiga kostnader för sjukvård utomlands, tandvård och särskilda hjälpmedel kan i vissa fall betalas ut. Vissa totalförsvarspliktiga kan också få ersättning för kostnader för läkarvård, sjukvårdande behandling, sjukhusvård och läkemedel och för vissa nödvändiga kostnader för resor vid vård. (43 kap. 11 § med hänvisning till 40 och 41 kap. SFB)

2.2.2 Prövning av rätt till ersättning

Försäkringskassan ska så snart det kan ske bestämma den ersättning som ska betalas ut.

Ersättning enligt statligt personskadeskydd betalas ut vid sjukdom, bestående nedsättning av arbetsförmågan och dödsfall (43 kap. 8 § och 87 kap. 3 § SFB).

2.2.3 Försäkringskassans serviceskyldighet

Det ingår i Försäkringskassans serviceskyldighet att, när det behövs, hjälpa den försäkrade med utformningen av ansökan (prop. 2001/02:81, s. 53).

Om den försäkrade inte har ansökt om ersättning från personskadeförsäringen, men det av handlingarna framgår att det finns skäl att rätten till ersättning prövas, bör Försäkringskassan kontakta den försäkrade och informera om möjligheten att göra en ansökan och att Försäkringskassan kan vara behjälplig med utformningen (prop. 2001/02:81, s. 54).

2.2.4 Ansökan om fortsatt livränta

Den som har en tidsbegränsad livränta och som önskar få fortsatt livränta då denna upphör måste också göra en ansökan. Detta gäller även om livränta tidigare har beviljats efter ansökan av den försäkrade. Det är lämpligt att den försäkrade informeras om detta när den tidsbegränsade livräntan beviljas. Läs även avsnitt 3.2 vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

2.3 Prövning om skadan omfattas av statligt personskadeskydd

Försäkringskassan ska pröva alla skador som anmäls enligt statligt personskadeskydd även om det inte finns något ersättningsanspråk. Prövningen ska göras enligt 43 kap. SFB.

Det betyder att en anmälan om skada enligt statligt personskadeskydd alltså alltid ska ses som ett anspråk på prövning. Försäkringskassan är skyldig att, till skillnad från reglerna i arbetsskadeförsäkringen, pröva alla ärenden som kommer in enligt statligt personskadeskydd. Detta beror på att alla som omfattas av personskadeskyddet kan ha rätt till ersättning enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. (Li) (prop. 1992/93:178 s. 62).

Justitieombudsmannen (JO) har vid en inspektion erinrat om att Försäkringskassan alltid ska pröva en skada som anmäls enligt LSP (numera statligt personskadeskydd) även om det inte finns något ersättningsanspråk (JO dnr 2871-2001).

2.3.1 Kammarkollegiet

På arbetsmarknaden finns sedan länge Trygghetsförsäkringar (TFA) som ett komplement till den allmänna försäkringen och arbetsskadeförsäkringen. För statligt anställda finns avtalet om ersättning vid personskada (PSA) som ger liknande ersättningar som TFA. För persongruppen som omfattas av statligt personskadeskydd finns det kompletterande skydd i lagen (1997:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. Kammarkollegiet är den myndighet som beslutar och betalar ut ersättning enligt denna lag (förordningen [2002:242] om ersättning enligt lagen [1977:266] om statlig ersättning vid ideell skada m.m.).

2.4 Prövning enligt statligt personskadeskydd

När Försäkringskassan har aviserats om att det har kommit in en skadeanmälan enligt statligt personskadeskydd ska Försäkringskassan söka fram anmälan i det elektroniska arkivet och bedöma om anmälan avser ett olycksfall eller om det avser en sjukdom.

Om det gäller en sjukdom ska Försäkringskassan ta ställning till om skadan har uppkommit under skyddstiden. Enligt 43 kap. 5 § SFB ska bland annat en sjukdom som visar sig under skyddstiden anses ha uppkommit under denna tid, såvida det inte finns skälig anledning att anta att sjukdomen har orsakats av annat än verksamheten eller intagningen i fråga och att denna inte väsentligt har bidragit till sjukdomen.

Visar sig sjukdomen efter skyddstidens slut, ska den anses ha uppkommit under skyddstiden, om verksamheten eller intagningen skäligen kan antas ha väsentligt bidragit till sjukdomen. Detta ger svar på om skadan eller sjukdomen omfattas av statligt personskadeskydd eller inte och räcker för Kammarkollegiets vidare prövning.

Försäkringskassans prövning avser tidpunkten för när skadan eller sjukdomen har uppkommit och om det är fråga om denna skada eller sjukdom kan anses ha uppkommit under skyddstiden. Prövningen gäller alltså endast om en skada eller en sjukdom omfattas av 43 kap. SFB. Det innebär att Försäkringskassan inte tar ställning till svårighetsgraden av skadan eller sjukdomen och inte heller till varaktigheten av densamma.

Kammarkollegiet behöver beslutsunderlag från Försäkringskassan för att kunna pröva rätten till ersättning enligt Li. Kammarkollegiet begär därför ut dessa handlingar. Innan handlingarna lämnas ut måste en sekretessprövning enligt 7 kap. 7 § SekrL göras. Se vidare avsnitt 9.3 i vägledning (2001:3) Offentlighet eller sekretess?

Exempel

Beslutstexten kan exempelvis formuleras enligt följande:

Försäkringskassan har den 12 oktober 2003 bedömt att Karl Svenssons *sjukdom* har uppkommit under skyddstiden och att den därmed omfattas som skada enligt statligt personskadeskydd. Visandedagen är den 24 augusti 2002.

Försäkringskassan har inte tagit ställning till svårighetsgraden eller varaktigheten av *sjukdomen*.

Exempel

En 22-årig rekryt har gjort en anmälan om skada – hörselnedsättning under militär utbildning inom Försvarmakten. Tillsammans med anmälan har han bifogat ett audiogram, där det framgår att han sedan barndomen har en något nedsatt hörsel. Av uppgifterna i utredningen framgår att han ansett sig varit utsatt för buller i form av motorbuller och skottlossning under skjutövningar. Han har använt hörselskydd men han anser att dessa inte fungerat tillfredställande.

Han uppger att han fått en försämrad hörsel och tinnitus som uppkommit under den militära utbildningen. Av utredningen framgår att han har remitterats till öronkliniken på grund av tinnitus. Något anspråk på livränta har inte gjorts. Eftersom rekryten har anmält att han har fått skador, såväl försämrad hörsel som tinnitus, är Försäkringskassan skyldig att pröva om skadorna har uppkommit under skyddstiden enligt reglerna i det statliga personskadeskyddet. Därefter tar Kammarkollegiet ställning till eventuell invaliditet och om det finns rätt till ersättning.

2.5 Finns uppgifter om skada enligt statligt personskadeskydd?

- Frågan syftar till att få tillräckliga uppgifter om hur och när skadan har uppkommit.

2.5.1 Skadebegrepp

I 43 kap. 4 och 5 §§ SFB används begreppen olycksfall eller skada som inte beror på ett olycksfall.

Begreppet skada innefattar både olycksfallsskada och sjukdom (prop. 1976/77:64 s. 127).

2.5.2 Utredning av olycksfall

För att kunna fastställa om ett olycksfall har inträffat måste utredningen innehålla en beskrivning av olycksfallsmomentet och uppgift om var och när olycksfallet har inträffat.

En skada som har inträffat inom tjänstgöringsområdet omfattas av det statliga personskadeskyddet även om den försäkrade inte tjänstgör vid skadetillfället. Skador som inträffar under permission eller annan fritid omfattas också av det statliga personskadeskyddet.

2.5.3 Utredning av färdolycksfall

Det statliga personskadeskyddet omfattar skador till följd av olycksfall på väg till eller från verksamhet eller intagning. Om anmälan avser en sådan skada ska utredningen visa tidpunkten för olycksfallet, var det inträffade och hur det gick till.

2.5.4 Utredning av skada som inte beror på ett olycksfall

När det gäller sjukdom eller skada som inte beror på ett olycksfall, ställs stora krav på utredningen. Det måste finnas en utredning som visar om sjukdomen har uppkommit under skyddstiden. Det måste även finnas en utredning som visar om det finns skäl att anta att verksamheten eller intagningen har orsakat sjukdomen.

Se också i vägledning 2003:4, kapitel 5 och avsnitt 6.16 Metodstöd för exponeringsutredning.

Själv mord som inträffar under skyddstiden utreds som en sjukdom. Utredningen ska visa om verksamheten eller intagningen väsentligen har bidragit till det sinnestillstånd som utlöst självmordet eller om det finns skälig anledning att anta att sinnestillståndet har orsakats av annat. Det behöver därför göras en omfattande utredning som bl.a. ska visa hur den närmaste tiden före dödsfallet såg ut. Denna utredning behövs för att avgöra om det finns ett tillräckligt orsakssamband med intagningen.

Frågor som kan ställas är följande:

- Hade det inträffat något speciellt?
- Fanns det tecken på att den försäkrade mådde dåligt?
- Hur agerade den försäkrade med övriga personer i omgivningen?
- Hur agerade den försäkrade mot personal?
- Vad är känt om hälsotillståndet?
- Hade den försäkrade tidigare haft psykiatriska besvär med självmordstankar?
- Vilka åtgärder hade genomförts från verksamhetens sida innan självmordet?

2.5.5 Utredning av skade- eller visandedag

- **Olycksfall.** En skada anses ha inträffat dagen för olycksfallet även om den skadade inte sjukskrivs i direkt anslutning till detta (prop. 1954:60, s. 225). Om det råder oklarhet om visandedag är det lämpligt att utreda med personal på den institution, det förband eller motsvarande där den skadade vistades när olycksfallet inträffade.
- **Skada som inte beror på ett olycksfall (sjukdom).** Den dag sjukdomen visade sig kan vara dagen för första läkarbesök på grund av sjukdomen eller när sjukdomen eller symtom på sjukdomen första gången nämns i journaler eller när sjukdomen första gången påvisas på till exempel röntgen. Den visandedag som anges i anmälan om arbetsskada kan användas som utgångspunkt för utredning i arbetsskadeärendet om det inte av handlingarna klart framgår att skadan har visat sig vid en annan tidpunkt (prop.1976/77:64, s. 127).

2.6 Vilken är tiden för grundläggande militär utbildning, verksamheten eller intagningen?

- Syftet med frågan är att få uppgift om tiden för personskadeskyddets omfattning.

2.6.1 När gäller personskadeskyddet?

Personskadeskyddet gäller under den s.k. skyddstiden. Skyddstiden inträder enligt 7 kap. 4 § SFB när den första resan till verksamheten eller intagningen börjar och gäller till dess den sista resan från verksamheten eller intagningen avslutas.

Med verksamhet menas i 7 kap. 2 § SFB den som tjänstgör enligt lagen om totalförsvarsplikt, eller inställer sig till mönstring eller annan uttagning eller genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt, räddningstjänst, övning, skyddsarbete och vissa motsvarande frivilliga insatser (prop. 1976/77:64, s. 125).

Uppgifter för fastställande av skyddstid ska fyllas i av den försäkrade, hans chef eller annan på Anmälan – personskada, blankett FKF 9210.

Exempel

En rekryt anmäler att han skadat sig under den militära utbildningen inom Försvarsmakten vid Skaraborgsbrigaden i Skövde. Han började utbildningen den 7 augusti 2010 och åkte dit samma dag. Utbildningen avslutades den 7 november 2010 och åkte hem samma dag. Skyddstiden är från och med den tidpunkt den 7 augusti 2010 då han påbörjade resan och till och med den tidpunkt den 7 november 2010 då han avslutade resan.

Exempel

En kvinna anmälde att hon skadats i samband med att hon suttit häktad. Hon fördes till häktet av polis den 4 april och släpptes den 12 april. Hon var fortsatt misstänkt för brott en tid därefter.

Skyddstiden är 4 april till 12 april.

3 Bedömning av vem som är försäkrad enligt statligt personskadeskydd

I det här avsnittet behandlas

- Vem som är försäkrad enligt statligt personskadeskydd
- Skyddstid

3.1 Vem är försäkrad enligt statligt personskadeskydd och vad är skyddstid?

Frågan syftar till att bedöma om personen omfattas av statligt personskadeskydd och att fastställa skyddstiden från uppgifterna i ärendet.

3.1.1 Personkretsen

I 7 kap. 2 § SFB beskrivs vilka personer som omfattas av personskadeskyddet. Det är bland annat de som

- genomgår utbildning inom Försvarmakten som rekryt
- arbetar inom räddningstjänsten och frivilligt räddningsarbete
- vistas på anstalt eller på annat sätt är frihetsberövade
- tjänstgör enligt lagen om totalförsvarsplikt.

Officersaspiranter som genomgår 3-årig officersutbildning omfattas bara av det statliga personskadeskyddet när de deltar i verksamhet under så kallad försvarsmaktstid. Försvarsmaktstid räknas som frivillig utbildning inom Försvarmakten och omfattas av det statliga personskadeskyddet.

3.1.2 Skyddstid

Personskadeskyddet enligt 7 kap. 4 § SFB börjar gälla när den första resan påbörjas till sådan verksamhet eller intagning som avses i 7 kap. 2 § 1–3 och upphör när den sista resan från verksamheten eller intagningen avslutats.

3.2 Totalförsvarsplikt

Totalförsvarspliktiga ska vara skyldiga att fullgöra värnplikt eller civilplikt endast om regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen beslutar det. Denna skyldighet ska omfatta varje svenska medborgare, såväl både män och kvinnor som fyller 16 år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller 70 år. (2 § lagen [1994:1809] om totalförsvarsplikt)

Nedan räknas upp hur totalförsvaret är uppdelat.

3.2.1 Rekryter

Den skyddade personkretsen i det statliga personskadeskyddet omfattar den som tjänstgör enligt lagen om totalförsvarspplikt eller rekryt som genomgår militär utbildning inom Försvarmakten.

Skyddstiden börjar när resan för inryckning till verksamheten påbörjas och gäller till dess resan från utbildningen avslutas. Skyddet sträcker sig över hela utbildningstiden, såväl under själva utbildningen som under övningsuppehåll och annan fritid (prop. 1976/77:64 s. 125–126).

Anledningen till att skyddet för rekryten även gäller under all fritid är framför allt att han eller hon normalt saknar förvärvsinkomst, och därför har begränsade möjligheter att skaffa sig eget försäkringsskydd (prop. 1976/77:64, s. 109).

3.2.2 Mönstring

Personskadeskydd gäller också vid mönstring enligt lagen om totalförsvarspplikt eller lagen om civilt försvar. Skyddet vid mönstringen gäller i praktiken främst vid färdolycksfall (prop. 1976/77:64, s. 123 – 124).

3.2.3 Civilplikt

Skyddet gäller även för civilpliktiga som har vapenfri tjänst. Det kan till exempel gälla brandtjänst inom civilförsvaret, reparationstjänst vid SJ, hälso- och sjukvårdstjänst eller expeditionstjänst vid statlig eller kommunal förvaltning. Civilpliktiga har skydd vid tjänstgöring, utbildning och övning inom det civila försvaret. För den som skadas under civilplikt gäller samma regler som för rekryter, dvs. att alla fritidsskador som inträffar under det att tjänstgöringen pågår omfattas av skyddet (prop. 1976/77:64, s. 110–111 och 123).

3.2.4 Utbildning för sjukvård i krig

Viss medicinalpersonal som beordrats att delta i utbildning eller övning för tjänst omfattas också av statligt personskadeskydd (prop. 1976/77:64, s. 123).

3.2.5 Arbetstagare i staten omfattas inte av statligt personskadeskydd

Den som genomgår grundläggande officersutbildning inom Försvarmakten, fast anställda officerare, reservofficerare och civilanställda inom försvaret samt befälsanställda i det civila försvaret omfattas **inte** av statligt personskadeskydd. De är i stället försäkrade enligt arbetsskadeförsäkringen som arbetstagare hos staten (prop. 1976/77:64, s. 123).

Det finns numera ett nytt utbildningssystem inom försvaret. Försvarmakten har i vissa fall behov av att kunna erbjuda en kompletterande militär utbildning efter den grundläggande militära utbildningen. Detta kan

exempelvis gälla den som genomgår förstegsutbildning för att kunna läsa till officer. Rekryteringsbasen för grundläggande officersutbildning kommer bland annat att tas av dem som genomgått grundläggande militär utbildningen men också av anställda gruppchefer, soldater och sjömän med flera kategorier. Under den kompletterande utbildningen omfattas man inte av statligt personskadeskydd utan av arbetsskadeförsäkringen.

3.2.6 Frivilliga inom totalförsvaret

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om i vilka fall bestämmelser i 43 kap. SFB ska tillämpas även på den som frivilligt deltar i verksamhet inom totalförsvaret (7 kap. 3 § SFB). Regeringens föreskrifter finns i 6 § FASP där det framgår att det statliga personskadeskyddet omfattar även frivilliga inom totalförsvaret. Nedan beskrivs vilka kategorier som ingår i det frivilliga försvaret.

3.2.7 Frivilliga försvarsorganisationer

Det civila försvaret är ingen särskild organisation utan omfattar hela samhället och alla de funktioner som måste fungera även under krig. Det finns 18 frivilliga försvarsorganisationer inom olika områden som ansvarar för olika uppgifter inom det civila och det militära försvaret. De är uppdelade på avtalsslutande och befälsutbildande organisationer. Dessa organisationer beskrivs på Försvarmaktens webbplats www.forsvarsmakten.se.

Det utvidgade skyddet som finns i 7 kap. 3 § SFB innebär att medlemmar, inklusive ungdomsmedlemmar, som deltar i aktiviteter som sanktionerats av en frivillig organisation och som kan anses vara en verksamhet inom totalförsvaret, omfattas av det statliga personskadeskyddet. Exempel på detta är kursverksamhet för krigsplacerade eller utbildning av medborgare för uppgifter inom totalförsvaret. Det är syftet med kursen eller utbildningen som avgör om medlemmarna omfattas av det statliga personskadeskyddet.

Exempel

Om en frivillig organisation som exempelvis Svenska Brukshundsklubben anordnar en kurs för räddningshundar, omfattas medlemmar som deltar i denna aktivitet av statligt personskadeskydd. Men om samma frivilliga organisation ordnar en lydnadskurs för sällskapshundar, omfattas medlemmar som deltar i denna aktivitet inte av det statliga personskadeskyddet.

3.2.8 Hemvärnspersonal

Hemvärnet ingår i Försvarmakten och består av hemvärnsmän, personal med avtal för tjänstgöring inom armén samt anställda vid Försvarmakten som är krigsplacerade i hemvärnet (1 § andra stycket och 4 § hemvärnsförordningen [1997:146]). Hit hör även hemvärnsungdom som deltar i verksamheter inom Försvarmakten, vilka riktar sig till ungdomar mellan 15 och 20 år. Detta betyder att hemvärnsungdom som deltar i aktiviteter som

sanktionerats av Hemvärnet och som kan anses vara en verksamhet inom totalförsvaret, omfattas av det statliga personskadeskyddet (7 kap. 3 § SFB som hänvisar till 6 § fjärde punkten FASP).

För en hemvärnsman som deltar i hemvärnsövningar under ett par dagar i taget betyder regeln i det statliga personskadeskyddet att han eller hon har skydd under dessa dagar och vid resor till och från övningarna (prop. 1976/77:64, s. 126).

3.2.9 Krigsfrivilliga

Med krigsfrivilliga avses de som har träffat avtal att tjänstgöra vid försvarsmakten under beredskapsövning eller beredskaps- eller krigstillstånd (Försvarets författningssamling 1987:12). Det rör sig om ett litet antal personer.

3.2.10 Frivillig försvarsutbildning

Statligt personskadeskydd gäller alla som genomgår frivillig utbildning eller antagningsprövning vid försvarsmakten. Hit räknas bland annat de som genomgår utbildning till regementsofficer, reservofficer eller annan liknande utbildning som inte fullgörs enligt lagen om totalförsvarsplikt.

Dessutom gäller statligt personskadeskydd vid prövning för antagning som regementsofficers- eller reservofficersaspirant. Antagningsprövning förekommer också för plutonofficersaspiranter och teknikeraspiranter. Personskadeskyddet gäller också för dem som utan att vara anställda genomgår utbildning till yrkes- eller reservofficerare.

Om utbildningen samtidigt utgör yrkesutbildning, faller den även in under arbetsskadeförsäkringen. Enligt 3 § FASP ska dock i sådant fall utbildningen omfattas enbart av det något förmånligare statliga personskadeskyddet.

3.2.11 Praktikanter

Personskadeskyddet kan även omfatta viss praktikanttjänstgöring som förekommer på olika håll inom försvaret. Armén ordnar till exempel sommarläger. Marinen har praktikanter på segelfartygen Gladan och Falken och inom flygvapnet har man de s.k. flygpojkar. Tjänstgöringen tar främst sikte på dem som avser att utbilda sig till officerare. (Prop 1976/77:64, s. 123)

3.3 Räddningstjänst och frivilligt räddningsarbete

Räddningstjänst är i princip en tjänstepliktig verksamhet. Frivilligt räddningsarbete omfattas inte av räddningstjänstlagen (1986:1102) men regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan låta statligt personskadeskydd bli tillämpligt efter särskilt beslut om räddaren skulle bli skadad.

3.3.1 Räddningstjänst

När det behövs är var och en som är mellan 18 och 65 år skyldig att medverka i räddningstjänst (44 § räddningstjänstlagen). Med räddningstjänst menas de räddningsinsatser som staten eller kommunerna ska svara för vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser, eller för att hindra och begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön. Det kan till exempel gälla vid brand, olycka vid atomanläggning eller flygolycka.

Till räddningstjänst hör också enligt räddningstjänstlagen räddningsinsatser som polisen gör i fjällområden enligt polislagen (1984:387) och räddningsinsatser som görs vid flyg- och sjöräddningstjänst utan att det har inträffat någon olyckshändelse eller insatser som görs vid överhängande fara för olyckshändelse. Räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen räknas också hit.

Den som medverkar i räddningstjänst eller i övning med räddningskår, omfattas också av statligt personskadeskydd. Det är här i princip fråga om tjänstepliktig verksamhet enligt 7 kap. 2 § SFB.

När det gäller räddningstjänst och räddningsarbete gäller skyddet normalt endast under själva arbetet och vid resa dit och därifrån (prop. 1976/77:64, s. 126).

3.3.2 Särskilt beslut av regeringen i enskilda fall

Personskadeskyddet kan också enligt 7 kap. 2 § SFB omfatta den som i frivilligt räddningsarbete varit verksam för att avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön, utan att detta har skett enligt räddningstjänstlagen. Det kan gälla fjällräddning, sjöräddning eller andra behjärtansvärda insatser för att rädda människor. Om räddaren skadas eller förolyckas, kan regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer låta statligt personskadeskydd bli tillämplig efter särskilt beslut i det enskilda fallet (prop. 1976/77:64, s. 124–125).

En flygare, som var medlem i en flygklubb, skadade sig då han åtagit sig en angelägen flygtransport av en läkare. Flygaren fick ingen ekonomisk ersättning för denna flygning. Luftfartsverket beslutade att den aktuella flygningen föll under begreppet räddningsflyg. Regeringen beslutade att statligt personskadeskydd skulle tillämpas vid nämnda flygning (Regeringsbeslut 1982-01-14, dnr F 2806/81).

Om Försäkringskassan får kännedom om att någon har drabbats av en skada i samband med frivilligt räddningsarbete är det lämpligt att Försäkringskassan, i samråd med den skadade eller efterlevande, skriver till Socialdepartementet för prövning om räddaren ska omfattas av statligt personskadeskydd.

3.4 Frihetsberövade

Statligt personskadeskydd omfattar även den som har berövats friheten genom en domstols eller myndighets beslut. Lagen tillämpas på den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Statligt personskadeskydd tillämpas också på den som är häktad eller anhållen eller i annat fall tillfälligt är intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest. Statligt personskadeskydd tillämpas även på den som utför samhällstjänst, ungdomstjänst eller sådant oavlönat arbete som kan föreskrivas inom ramen för intensivövervakning med elektronisk kontroll. (7 kap. 2 § SFB)

Generellt för de uppräknade kategorierna gäller att skyddet inträder när en resa för intagning i anstalten, vårdinstitutionen, häktet eller polisarresten börjar. Skyddet gäller till dess att hemresan från intagningen efter frigivning eller utskrivning avslutas. (Prop. 1976/77:64, s. 126)

I begreppet ”intagen i anstalt” förutsätts att den dömda faktiskt har kommit till anstalten. Intagningen varar till dess den intagne frigges eller skrivs ut. Skyddet gäller också för personer som vistas utanför anstalten på grund av exempelvis en permission eller en utslussningsåtgärd som frigång. De anses fortfarande vara intagna (64 § KvaL). För anhållna och andra som har berövats friheten mer kortvarigt, finns i praktiken endast skydd under vistelse i allmänt häkte eller polisarrest och vid resa dit eller därifrån (prop. 1976/77:64, s. 126).

3.4.1 Villkorligt frigiven

En person som är villkorligt frigiven enligt 26 kap. 6 § brottsbalken är inte längre intagen (prop. 1976/77:64, s. 126) och omfattas inte av det statliga personskadeskyddet.

3.4.2 Kriminalvårdsanstalt

Personskadeskyddet gäller här främst vid kriminalvård i anstalt (KvaL) efter dom på fängelse. Skyddet gäller såväl vid slutet som öppen anstalt. (7 kap. 2 § SFB)

3.4.3 Intensivövervakning med elektronisk kontroll

Intensivövervakning med elektronisk kontroll kan utdömas i stället för korta fängelsestraff om högst tre månader. Denna form av övervakning gör det möjligt att upprätthålla en långtgående frihetsinskränkning utan att ta in den dömda i anstalt. Den dömda ska uppehålla sig i sin bostad under den tid då han eller hon inte fullgör en sysselsättningsplikt eller deltar i någon godkänd aktivitet. Personskadeskyddet inträder när den dömda påbörjar resan till den plats där han eller hon ska utföra oavlönat arbete enligt föreskrift av den lokala kriminalvårdsmyndigheten och skyddet upphör när resan från den platsen avslutas (prop. 1997/98:96, s. 107–108 och 219).

3.4.4 Särskilda ungdomshem

Förvaltningsrätten kan besluta om vård utan samtycke för personer under 20 år (1 § LVU). Dessa unga kan i vissa fall tas in i hem för särskild tillsyn, vilket motsvarar de tidigare ungdomsvårdsskolorna (12 § LVU). Statligt personskadeskydd gäller för dem som är intagna i sådana hem (7 kap. 2 § SFB). Socialnämnden omprövar vårdbehovet med högst sex månaders mellanrum och bestämmer även var den unge ska vistas under vårdtiden (13 § LVU).

3.4.5 Hem för vård av missbrukare

Förvaltningsrätten kan enligt 2 och 5 § LVM besluta om vård även om inte samtycke ges av den enskilde. Det gäller för personer som på grund av ett fortgående missbruk av alkohol eller narkotika behöver vård för att komma ifrån sitt missbruk, och vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen (2001:453), (SoL) eller någon annan lag. Det finns särskilda institutioner för vård (22 § LVM). Den vårdade får i vissa fall hindras att lämna vårdinstitutionen och tvingas till vissa begränsningar av rörelsefriheten.

Vården ska upphöra så snart syftet är uppnått och senast inom sex månader. Detta sker genom beslut om utskrivning. Det är den som föreslår vården vid hemmet som beslutar om intagning till och utskrivningen från de särskilda hemmen (25 § LVM). Statligt personskadeskydd gäller för den som har vårdats med stöd av LVM i ett hem som är särskilt avsett att kunna ge vård enligt denna lag. Reglerna i det statliga personskadeskyddet gäller också när den som är intagen har fått tillfälle att lämna hemmet för att på försök vårdas i någon annan form eller vistas i eget hem. (7 kap. 2 § SFB)

3.4.6 Häktade och anhållna

Den som är häktad eller anhållen enligt 24 kap. rättegångsbalken omfattas av statligt personskadeskydd (prop. 1976/77:64, s. 124).

Skyddet gäller inte den som är häktad eller anhållen i sin frånvaro. För personer som är intagna i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest eller vid transporter i samband med detta utgör det statliga personskadeskyddet ett sorts olycksfallsskydd. En förutsättning är dock att kriminalvården eller polisen ansvarar för transportererna eller formerna för frihetsberövandet (prop. 1976/77:64 s. 89).

Om en person blir gripen utomlands omfattas han eller hon av det statliga personskadeskyddet först när han eller hon blir omhändertagen i Sverige. Personskadeskyddet gäller bland annat personer som omhändertagits av staten och personkretsen omfattar den som är intagen eller tagen i förvar på anstalt, i häkte eller arrest (7 kap. 2 § SFB).

3.4.7 Andra intagna

Även i andra fall än som har nämnts tidigare förekommer intagning i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest. Det kan gälla frihetsberövande under några timmar eller upp till ett par månader och för en mängd olika ändamål. Statligt personskadeskydd gäller i alla sådana fall (7 kap. 2 § SFB)

3.4.8 Rymning

Även om den intagne rymmer från anstalten omfattas han eller hon av det statliga personskadeskyddet. Huvudregeln är att personer som är häktade eller intagna på anstalt omfattas av skyddet. Det finns dock en begränsning i rätten till ersättning. Detta gäller särskilt då den skadade genom verksamhet för sitt eget nöje eller i sitt eget särskilda intresse framkallat olycksfall. Se även avsnitt 13.4 Att sätta ned eller inte längre betala ut ersättning för intagna och omhändertagna.

3.4.9 Samhälls- och ungdomstjänst

Den som fullgör samhällstjänst eller ungdomstjänst omfattas av personskadeskyddet (7 kap. 2 § SFB).

Samhällstjänst är utformad som en speciell form av föreskrift vid skyddstillsyn och är avsedd att vara ett alternativ till fängelse. En föreskrift om samhällstjänst innebär att den dömda åläggs att utföra oavlönat arbete under viss tid, lägst 40 och högst 200 timmar (prop. 1997/98:96, s.84).

Ungdomstjänst avser unga lagöverträdare och kan utdömas även om alternativet inte är ett fängelsestraff. Det är i första hand vård enligt SoL eller LVU som blir aktuell. Det finns möjlighet att förorda att den unge under viss angiven tid ska utföra oavlönat arbete eller delta i annan särskilt anordnad verksamhet. Antalet timmar under vilka den unge ska utföra arbete eller delta i verksamhet är lägst 20 och högst 100 timmar (prop. 1997/98:96, s. 149–150).

Skyddet träder in när den dömda påbörjar resan till platsen för verksamheten och upphör när resan från platsen avslutas. Med platsen för verksamheten avses den plats där arbetet ska utföras enligt den lokala kriminalvårdsmyndighetens eller socialnämndens beslut (7 kap. 4 § SFB).

3.5 Skydd i Norden utom Färöarna, Grönland och Island

Enligt 7 kap. 5 § SFB gäller personskadeskyddet om någon som under tid som avses i 7 kap. 4 § SFB vistas i Sverige, Danmark utom Färöarna och Grönland, Finland och Norge.

Skyddet gäller i princip under fritid för vistelse i något av våra närmaste nordiska grannländer. Lagstiftaren har ansett att det inte går att inskränka skyddet till att gälla bara i Sverige. Det pågår ju av olika anledningar en omfattande trafik över de nordiska gränserna. För dem som är bosatta eller förlagda vid gränserna ingår ofta vistelse i grannlandet som ett naturligt inslag i fritiden (prop. 1976/77:64, s. 126).

3.6 Skydd i annat land

Enligt 7 kap. 5 § SFB gäller personskadeskyddet om någon under tid som avses i 7 kap. 4 § SFB vistas i något annat land än Sverige, Danmark, utom Färöarna och Grönland, Finland och Norge om staten har ordnat eller bekostat resan. Försvarsmakten ordnar ibland resor utom Norden för rekryter och skyddet gäller även under sådana resor. Likaså har rekryter som är bosatta utom Norden samma skydd under vistelse i hemlandet som i Sverige om staten har bekostat hemresan (prop. 1976/77:64, s. 126).

4 Bedömning av prövningsanspråket

I det här avsnittet behandlas:

- Vilka situationer som kan vara aktuella för prövning om statligt personskadeskydd.
- Vilka ersättningslag som kan förekomma i det statliga personskadeskyddet.
- Vilken diagnos och skadetyp som ska gälla för prövningen.

4.1 Vad är prövningsanspråket?

Syftet med frågan är att utifrån uppgifterna i ärendet bedöma vilken situation som gäller för prövningen och vilket ersättningslag som ska prövas.

4.1.1 Situationer

Prövningen kan avse ersättning vid

- sjukdom
- bestående nedsättning av arbetsförmågan
- dödsfall.

Trots att ersättningsanspråk enligt statligt personskadeskydd saknas kan prövningen avse om en anmäld skada omfattas av statligt personskadeskydd när den försäkrade särskilt begär detta. Se också avsnitt 2.3 och 2.4.

4.2 Ersättningslag

Ersättning kan betalas ut i form av:

- Livränta.
- Sjukpenning.
- Arbetsskadesjukpenning för karensdagar.
- Vårdförmåner, vilka kan bestå av ersättning för nödvändiga kostnader för sjukvård utomlands, kostnader för tandvård och särskilda hjälpmedel [43 kap. 8 § SFB]. Ersättning för kostnader i Sverige för läkarvård, sjukvårdande behandling, sjukhusvård och läkemedel kan ges till vissa totalförsvarspiktiga (43 kap. 18 § SFB).
- Ersättningar vid dödsfall.

4.3 Vilken sjukdom och skadetyper gäller för skadeprovningen?

- Syftet med frågan är att från uppgifterna i ärendet bedöma vilken sjukdom provningen gäller och om det är olycksfall eller annat än olycksfall som ska provas i ärendet.

4.3.1 Sjukdom

Läkarutlåtande, uppgifter från den försäkrade och eventuellt uppgifter från den försäkringsmedicinska rådgivaren ligger till grund för ställningstagande om vilken sjukdom som provningen gäller.

4.3.2 Skadetyper

Enligt 43 kap. 4–5 §§ SFB omfattar skyddet skada som uppkommit under skyddstiden. Skyddet kan delas upp i två skadetyper:

- olycksfallsskador
- sjukdomar

4.3.3 Sjukdomsbegrepp

Sjukdomsriskerna under den militära utbildningen inom Försvarmakten anses vara större än vid annan verksamhet. Smittoriskerna kan öka av rekryternas förlägningsförhållanden. Övningar under realistiska förhållanden kan medföra starka påfrestningar på den enskildes fysiska och psykiska kondition. Därför anses det vara befogat att ha ett vidare sjukdomsbegrepp för personkretsen i det statliga personskadeskyddet än i arbetsskadeförsäkringen (Betänkande av yrkesskadeförsäkringskommittén [SOU 1976:50] Statligt personskadeskydd, s. 83).

4.4 Personskada och skada på protes

Genom en hänvisning i det statliga personskadeskyddet till arbetsskadeförsäkringen blir arbetsskadeförsäkringens bestämmelser om personskada och skada på protes tillämpliga även inom personskadeskyddet enligt 43 kap. 3 § SFB med hänvisning till 39 kap. 4 och 8 §§ SFB.

Uttrycket ”personskada” anses likvärdigt med ”kroppsskada” som beskrivs i 6 § lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring (prop. 1975/76:197, s. 92).

Med skada enligt 39 kap 4 § SFB menas även skada på protes eller annan liknande anordning som används för avsett ändamål när skadan inträffade. Med detta menas skador på proteser av olika slag såsom emaljögön (ögonprotes), glasögon med starrglas, peruker, hålfotsinlägg och ortopediska stödbandage.

5 Bestående nedsättning av arbetsförmågan

Om ersättningsanspråket är livränta ska utredningen ge tillräckliga uppgifter om den försäkrades arbetsförmåga.

5.1 Är nedsättningen av arbetsförmågan bestående?

Livränta kan betalas ut vid bestående nedsättning av arbetsförmågan (43 kap. 8 § SFB). Det innebär att det måste finnas uppgifter om den anmälda skadan har medfört nedsättning av arbetsförmågan och hur det påverkar den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst.

Den som på grund av en skada enligt statligt personskadeskydd har fått en nedsättning av sin arbetsförmåga som kan antas bestå under minst ett år kan ha rätt till livränta.

Se vidare vägledningen om arbetsskadeförsäkring:

- Grunder för rätt till livränta, se avsnitt 10.1 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.
- Bedömning av förvärvsförmågan, se avsnitt 10.6 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

5.2 Har rehabilitering planerats eller genomförts?

Om ersättningsanspråket är livränta under tid för rehabilitering ska utredningen visa genomförd eller planerad rehabilitering.

5.2.1 Livränta vid arbetslivsinriktad rehabilitering

Det kan ha genomförts eller planerats arbetslivsinriktad rehabilitering i ärendet för att avhjälpa de ekonomiska följderna av en skada enligt statligt personskadeskydd. Det är därför viktigt att uppgifter om rehabiliteringsplaneringen hämtas in. Frågor som kan vara bra att ställa är:

- Vad har föranlett rehabiliteringen?
- Vilket mål finns det med rehabiliteringsåtgärden eller planeringen?
- När ska åtgärden genomföras?

Kapitel 11 i vägledning 2003:4 kan ge ytterligare information om vilka uppgifter som kan behöva hämtas in.

5.2.2 Försvarsmaktens rehabiliteringsansvar

Den 1 juli 2002 infördes nya regler vid rehabilitering för totalförsvarspliktiga. De gäller alla som skadats under sin utbildning efter den 30 juni 2001. Reglerna finns i 8 kap. 6–10 §§ lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

Försvarsmakten har rehabiliteringsansvar för de som skadas under utbildning. Detta innebär att Försvarsmakten ska utreda, planera insatser och stödja och hjälpa en totalförsvarspliktig som skadas under utbildning så att han eller hon får lämplig arbetsträning eller utbildning. Utredningen ska resultera i en skriftlig plan. Om det är möjligt ska Försvarsmakten ge möjlighet till arbetsträning inom ramen för sin verksamhet. Försvarsmakten ska ekonomiskt bidra till utbildning som motiverats av eller förlängts till följd av skadan. Rehabiliteringsansvaret består under tre år och kan i vissa fall förlängas ytterligare två år om det finns särskilda skäl. Rehabiliteringsansvaret räknas från och med den tidpunkt då rehabiliteringsåtgärderna inleds. Utredningen av de åtgärder som behöver vidtas ska vara klara innan tidsfristen börjar löpa.

Försvarsmaktens rehabiliteringsansvar är ett komplement till annat stöd som den skadade får. Om den skadade har en arbetsgivare vilket särskilt gäller de som fullgör repetitionsutbildning ska Försvarsmakten samarbeta med arbetsgivaren och även med Försäkringskassan.

Även anhöriga till totalförsvarspliktiga kan få vissa kostnader ersatta av Försvarsmakten. Exempel på sådana kostnader är ökade boendekostnader, kostnader för barntillsyn eller resor till den plats där arbetsträning eller andra rehabiliteringsinsatser äger rum. (prop. 2001/02:11, s. 36–39)

Ersättning till anhöriga kan betalas ut för kostnader som uppkommit efter den 30 juni 2002. Skadan som den enskilde drabbats av, och som en anhörig grundar sitt anspråk på, måste dock ha uppstått efter den 30 juni 2001 (prop. 2001/02:11, s. 47).

5.3 Finns beräkningsunderlag för sjukpenning och livränta?

Om det finns anspråk på sjukpenning eller livränta ska uppgifter om vad som ska ligga till grund för beräkningen av dessa förmåner finnas i ärendet.

5.3.1 Sjukpenninggrundande inkomst (SGI)

Sjukpenning- och livränteunderlag ska i princip utgå från den skadades SGI (43 kap. 8 § SFB). Observera att det finns garantiregler för totalförsvarspliktiga. Dessa beskrivs i avsnitt 10.4. Se även vägledning (2004:5) Sjukpenninggrundande inkomst – och årsarbetstid.

Avsnitt 10.7 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada beskriver vad som är viktigt att tänka på när inkomstunderlag utreds.

6 Bedöm skade- eller visandedag

I det här avsnittet behandlas

- skade- eller visandedag
- skade- eller visandedagens samband med skyddstiden

6.1 Vilken skade- eller visandedag har skadan?

Frågan syftar till att utifrån uppgifterna i ärendet fastställa skadedag eller visandedag för den skada eller sjukdom som prövas.

6.1.1 Tidpunkt när olycksfall har inträffat

En olycksfallsskada anses ha inträffat dagen för olycksfallet även om den skadade inte sjukskrivs i direkt anslutning till detta (prop. 1954:60, s. 225).

I princip kan Försäkringskassan godta den försäkrades uppgift om när ett olycksfall har inträffat. Om det råder oklarhet rörande visandedagen är det lämpligt att den fastställs utifrån den utredning som gjorts med personal på den institution, det förband eller motsvarande där den försäkrade vistades när olycksfallet inträffade.

6.1.2 Tidpunkt när sjukdom har inträffat

Genom en hänvisning i det statliga personskadeskyddet till arbetsskadeförsäkringen blir arbetsskadeförsäkringens bestämmelser om skade- eller visandedag tillämpliga även på personskadeskyddet. En arbetsskada som har uppkommit på något annat sätt än genom olycksfall ska enligt arbetsskadeförsäkringen anses ha inträffat den dag då skadan visade sig (43 kap. 3 § SFB).

Den dag då sjukdomen visade sig kan vara dagen för det första läkarbesöket på grund av sjukdomen eller när sjukdomen första gången nämns, till exempel i journal eller när sjukdomen första gången påvisas, till exempel på röntgen. Om inte något annat har framkommit kan den första sjukskrivningsdagen bestämmas som visandedag.

6.2 Hur är skade- eller visandedagens samband med skyddstiden?

Utredningen ska fastställa om skadan har inträffat före, under eller efter skyddstiden. Bedömningen grundar sig på ställningstagandena i avsnitt 5.1 Vilken skade- eller visandedag har skadan och avsnitt 3.1 Vem är försäkrad enligt statligt personskadeskydd och vad är skyddstid.

6.2.1 Visandedagens samband med skyddstiden

Finns visandedag

- före skyddstidens början?
- under skyddstiden?
- efter skyddstidens slut?

Enligt det statliga personskadeskyddet är bevisreglerna vid sjukdom olika om sjukdomen visade sig under skyddstiden och om sjukdomen visade sig först sedan skyddstiden upphört. Ställningstagandet är viktigt inför bedömningen av skadan och om verksamheten, tjänstgöringen eller intagningen har orsakat skadan.

7 Utreda medicinskt underlag

I det här avsnittet beskrivs bland annat den försäkringsmedicinska och försäkringsodontologiska rådgivarens roll i handläggningen av arbetsskadeärenden. Avsnittet innehåller också ett metodstöd om försäkringsmedicinska yttranden.

7.1 Läkarutlåtande

Försäkringskassan ska hämta in läkarutlåtande om det behövs för att bedöma rätten till ersättning (13 FASP).

Utgifter för läkarutlåtande och läkarundersökning för skadereglering samt för resa och kost i samband med undersökningen ersätts med skäligt belopp (20 § FASP). Läkarutlåtande vid arbetsskada kan betalas med belopp som anges i Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1977:27) om ersättning för vissa läkarutlåtanden m.m. För eventuell undersökning i anslutning till utfärdande av läkarutlåtandet betalas arvode enligt 5 § förordningen (1994:1121) om läkarvårdsersättning.

I de fall Försäkringskassan endast har ett läkarutlåtande för bedömning av sjuk- eller aktivitetsersättning är det lämpligt att Försäkringskassan begär en komplettering från den intygsskrivande läkaren eller ett yttrande från försäkringsmedicinsk, försäkringsodontologisk rådgivare eller konsultläkare med de frågor som behövs för att bedöma ärendet omfattas av statligt personskadeskydd.

7.1.1 Krav på medicinskt underlag

Om ärendet avser en så kallad serviceprovning ska utredningen visa att den försäkrade har sökt vård för den anmälda skadan. I regel räcker det att hämta in journaler från Försvårshälsan eller Kriminalvården.

Om ärendet avser livränta behövs ofta ett mer omfattande medicinskt underlag.

Se avsnitt 9.1.1 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

7.2 Försäkringsmedicinsk och försäkringsodontologisk rådgivare

7.2.1 Den försäkringsmedicinska och försäkringsodontologiska rådgivarens roll

De försäkringsmedicinska och försäkringsodontologiska rådgivarna är tjänstemän på Försäkringskassan och står inte under Socialstyrelsens tillsyn i det arbetet, trots att de är legitimerade läkare eller tandläkare.

På Försäkringskassan är den medicinska och odontologiska rådgivaren expert i medicinska respektive odontologiska frågor. Han eller hon ska yttra sig över den försäkrades sjukdom, skada, funktion, förmåga, nödvändig tandvård och vad som talar för eller emot ett samband utifrån det medicinska underlag och den utredning som Försäkringskassan har tillgång till.

De försäkringsmedicinska och försäkringsodontologiska rådgivarna har en klart uttalad rådgivande och stödjande funktion inom det medicinska och odontologiska området vid handläggningen av försäkringsärenden. Det är alltså inte rådgivarnas uppgift att ta ställning eller fatta beslut i frågor om rätten till ersättning. Alla försäkringsärenden beslutas av handläggare och beslutsfattare. Det är inte heller avsikten att rådgivaren ska överta den behandlande läkarens eller tandläkarens roll och själv undersöka den försäkrade. En sådan ordning skulle kunna leda till att förhållandet mellan den försäkrade och hans eller hennes läkare eller tandläkare, liksom samarbetet mellan denna läkare och försäkringsmedicinsk och försäkringsodontologisk rådgivare, påverkas negativt.

7.2.2 Försäkringsmedicinska och försäkringsodontologiska rådgivarens arbetsuppgifter

Det ingår i de försäkringsmedicinska och försäkringsodontologiska rådgivarna arbetsuppgifter

- att biträda Försäkringskassan vid utredning och bedömning av försäkringsärenden och vid behov fall hämta in nödvändiga uppgifter från behandlande läkare och tandläkare.
- att föreslå åtgärder som kan antas förbättra en försäkrads hälsotillstånd och arbetsförmåga
- att medverka till att missbruk av försäkringen förhindras
- att arbeta för att främja samarbetet mellan Försäkringskassan och inom dess område verksamma läkare, tandläkare och sjukgymnaster
- att lämna information till sjukvårdspersonal i frågor som faller inom försäkringsmedicinska rådgivarens arbetsområde.

7.2.3 Samråd med försäkringsmedicinsk rådgivare

Samråd med försäkringsmedicinsk rådgivare bör alltid ske innan beslut fattas i ärende rörande

- remiss till specialist
- ersättning i förebyggande syfte

7.2.4 Dokumentation och kommunikering

De uppgifter som den försäkringsmedicinska rådgivaren eller den försäkringsodontologiska rådgivaren lämnar och som kan ha betydelse för utgången i ärendet ska antecknas i akten. När den försäkringsmedicinska eller försäkringsodontologiska rådgivarens bedömning är en del av det

underlag som ett beslut grundas på ska den försäkrade underrättas om den bedömningen. Den försäkrade ska få tillfälle att yttra sig om det inte är uppenbart obehövligt eller kan underlåtas av annan anledning (15 och 17 §§ FL).

7.2.5 Jäv

I de fall den försäkringsmedicinska eller försäkringsodontologiska rådgivaren också är eller har varit den försäkrades behandlande läkare eller tandläkare måste reglerna om jäv iakttas (FÖD-dom 1687-1981, är refererad FÖD 1983:25).

7.2.6 Statens beredning för medicinsk utvärdering

För att sjukvården ska få vetenskapligt tillförlitliga svar på hur deras metoder fungerar har regeringen inrättat Statens beredning för medicinsk utvärdering, SBU.

Regeringen har även gett SBU i uppdrag att sammanställa kunskap inom arbetsmiljöområdet. Uppdraget har formulerats så här:

- SBU ska systematiskt sammanställa kunskap om arbetsmiljöns betydelse för uppkomst av sjukdom. Kvinnors arbetsmiljöer ska särskilt beaktas.
- SBU ska utgå från Försäkringskassans behov av ökad kunskap vid handläggning av arbetsskador och SBU ska samråda med Försäkringskassan.

Se avsnitt 9.2.4 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

7.2.7 Kunskapsunderlag från SBU

Frågan om vilket kunskapsunderlag som krävs för att faktorers skadlighet ska kunna ses som sannolika har diskuterats genom åren. Försäkringskassan använder de sammanställningar som görs av SBU som huvudsaklig källa för kunskap om faktorers skadlighet.

Se avsnitt 9.2.5 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

7.3 Metodstöd för försäkringsmedicinska yttranden

7.3.1 När ska försäkringsmedicinsk rådgivare yttra sig?

Försäkringsmedicinsk rådgivare är expert och ska hjälpa till med bedömningen av medicinsk information. Det är du som är handläggare som i varje enskilt ärende bedömer om du behöver begära ett medicinskt yttrande i ett ärende som rör serviceprovning eller livränta. Det är också du som ska formulera de frågor som du vill att rådgivaren ska svara på. Ibland kan det behövas flera yttranden av den försäkringsmedicinska rådgivaren, exempelvis om det kommer in nya medicinska underlag efter det att rådgivaren har yttrat sig i ett ärende. Vid behov är det lämpligt att du rådfrågar beslutsfatta-

ren eller specialisten för att avgöra om det behövs ett yttrande från en försäkringsmedicinsk rådgivare.

Tänk särskilt på att den försäkringsmedicinska rådgivaren inte ska yttra sig i ärenden där ersättningsanspråket är egenlivränta och det är klarlagt att den försäkrade inte har någon nedsatt förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en femtondel eller där det klart framgår att den försäkrade inte har en nedsatt förmåga att skaffa sig inkomst som kan antas bestå under minst ett år. Bedömningen av arbetsförmågans nedsättning är en försäkringsmässig bedömning som du som handläggare ska göra. Du behöver därför inte ställa frågor till FMR om varaktigheten eller omfattningen av arbetsförmågans nedsättning.

Det är också viktigt att den försäkringsmedicinska rådgivaren inte yttrar sig i frågan om ett olycksfall eller färdolycksfall faktiskt har inträffat eller om det är olycksfall enligt det statliga personskadeskyddet. Bedömning och beslut om detta ska du som är handläggare eller beslutsfattare stå för.

7.3.2 Att begära ett försäkringsmedicinskt yttrande

För att kunna bedöma om en skada eller sjukdom har orsakats av en viss exponering eller ett olycksfall i arbetet kan du som handläggare behöva ett yttrande från den försäkringsmedicinska rådgivaren.

1. Ställ dina frågor i dokumentet FK 15219 "Försäkringsmedicinskt yttrande, arbetsskador".
2. Gör en sammanfattning av ärendet. I den ska det finnas uppgifter om följande:
  - Prövningsram och uppgifter om vilken lagstiftning ärendet ska bedömas efter. Det ska vara tydligt vilken sjukdom eller vilken typ av skada som serviceprövningen avser eller som den försäkrade vill ha prövad som arbetsskada
  - Vilken typ av prövning som är aktuell:
    - ställningstagande till om skadan omfattas av statligt personskadeskydd
    - förstagångsprövning av en skada
    - prövning av ytterligare en period med livränta eller annat recidiv av en skada
    - prövning på grund av att skadan har försämrats
    - prövning på grund av följsjukdom till en tidigare godkänd skada
3. Redogör för det väsentligaste i exponeringsutredningen eller olycksfallsutredningen.
4. Vid behov lämnar du också nedanstående uppgifter. Vilka uppgifter som behövs beror på typen av ärende.

- Eventuella sjukperioder och uppgifter om beviljad sjukersättning eller aktivitetsersättning. Det ska tydligt framgå vilka perioder det är, omfattningen på förmånen och vilken diagnos det handlar om.
  - En utförlig exponeringsutredning eller olycksfallsutredning.
  - Medicinska underlag.
5. Det bör också finnas relevanta läkarutlåtanden, medicinska journaler och eventuella röntgenbilder. Om det gäller olycksfall bör det finnas medicinska underlag före, i anslutning till och efter det aktuella olycksfallet.
6. Om det inte finns några relevanta medicinska underlag (exempelvis på grund av att den försäkrade inte har varit på några läkarbesök för de aktuella besvären innan olycksfallet inträffade) så ska du skriva det i din sammanfattning till den försäkringsmedicinska rådgivaren. I den elektroniska aktens bilageförteckning ska du också skriva vilka underlag som den försäkringsmedicinska rådgivaren ska ta del av för sitt yttrande. Det gör du genom att skriva "BU" i kolumnen för dokumentbeskrivning. Du ska också namnge underlagen så tydligt som möjligt i fältet för dokumentbeskrivning.

Tänk på

Innan du gör en förfrågan till den försäkringsmedicinska rådgivaren är det viktigt att du som handläggare tar ställning till vad syftet är med din förfrågan. Vad vill du att den försäkringsmedicinska rådgivaren ska yttra sig om? Du ska endast ställa de frågor som krävs för att du ska kunna göra en bedömning i ärendet. Du måste själv ta ställning till vilka frågor som är relevanta i det aktuella ärendet. Vilka frågor du ska ställa beror till viss del på vilken lagstiftning som ärendet ska bedömas efter och vilken typ av prövning det gäller.

7.3.3 Frågor och svar vid en försäkringsmedicinsk bedömning

Om ärendet avser prövning av rätten till livränta, se avsnitt 9.3.3 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

Om du ska ta ställning till om skadan omfattas av statligt personskadeskydd kan relevanta frågor till den försäkringsmedicinska rådgivaren vara följande:

- När uppkom skadan?
- När försämrades skadan?
- Kan verksamheten eller intagningen ha bidragit till de besvär som den försäkrade har? Om ja, på vilket sätt?
- Finns det bortsett från verksamheten eller intagningen en eller flera alternativa riskfaktorer som självständigt eller tillsammans kan vara en tillräcklig förklaring till de besvär som den försäkrade har?

8 Bedöma skadan enligt statligt personskadeskydd

I det här avsnittet behandlas

- vilka lagregler som ska tillämpas vid prövningen
- vilka bevisregler som ska tillämpas.

8.1 Vilka regler och vilka övergångsbestämmelser gäller vid prövningen?

Frågan syftar till att bedöma vilka regler som gäller vid prövningen. Tidpunkten för när skadan har inträffat avgör vilka regler som ska tillämpas. Tidpunkten för anmälan av skadan påverkar också vilka regler som är aktuella.

8.1.1 Statligt personskadeskydd

Både det statliga personskadeskyddet och arbetsskadeförsäkringen trädde i kraft den 1 juli 1977. Det statliga personskadeskyddet ersatte då lagen (1950:261) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, (MEL) och förordningen (1954:249) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring i civilförsvaret (CEF) och förordningen (1954:250) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse på anstalt, m.m. (AEF).

Enligt övergångsbestämmelserna till SFB 4 kap. 47 § statligt personskadeskydd gäller äldre bestämmelser fortfarande i fråga om skador som har inträffat före den 1 juli 1977. Det innebär att det statliga personskadeskyddet gäller även sjukdom som har uppkommit under tjänstgöring eller anstaltsvistelser före lagens ikraftträdande den 1 juli 1977, om sjukdomen inte visar sig förrän efter den tidpunkten (prop. 1976/77:64, sid. 130). För skador som har inträffat tidigare och som visat sig före den 1 juli 1977 gäller fortfarande MEL eller motsvarande äldre bestämmelser.

8.1.2 Lagändringar 1 januari och 1 juli 1993

Den 1 januari 1993 skedde en genomgripande förändring i arbetsskadeförsäkringen och en strängare bevisregel infördes. Bevisregeln i det statliga personskadeskyddet vid olycksfallsärenden ändrades samtidigt (43 kap.4 § SFB).

Rätten till såväl sjukpenning och vårdförmåner enligt arbetsskadeförsäkringen och det statliga personskadeskyddet upphörde i huvudsak fr.o.m. den 1 juli 1993.

8.1.3 Lagändring 1 januari 1998

Efter skyddstidens slut har rekryter som har skadats under militär utbildning inom Försvarsmakten som är längre än 60 dagar rätt till vissa vårdförmåner som det regleras i 43 kap.18 § SFB.

Ersättningen enligt garantireglerna för beräkning av sjukpenning- och livränteunderlag höjs för rekryterna som har skadats under den militära utbildning som är längre än 60 dagar enligt 43 kap.12 § SFB.

Från och med den 1 juli 2002 har reglerna ändrats så att rekryter som har skadats under militär utbildning inom Försvarsmakten har rätt till vissa vårdförmåner. De har också rätt till ersättning enligt garantireglerna för beräkning av sjukpenning och livränteunderlag enligt 12-18 §§ SFB. Bestämmelser ska tillämpas på sjukpenning och sjukvårdsersättning som avser tid efter ikraftträdandet. Bestämmelserna om livränteunderlag tillämpas som det regleras i 43 kap.13 § SFB.

8.1.4 Lagändring 1 januari 1999

Från och med den 1 januari 1999 gäller statligt personskadeskydd även för den som utför samhällstjänst, ungdomstjänst eller sådant oavlönat arbete som kan föreskrivas inom ramen för intensivövervakning med elektronisk kontroll enligt 7 kap.2 § SFB.

8.1.5 Lagändring 1 januari 2011

Från och med den 1 januari 2011 ersätts lagen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten med en ny lag om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser. En prövning av om en skada eller sjukdom har uppkommit i arbete ska göras enligt arbetsskadeförsäkringen. De bevisregler som är förmånligast för den enskilde enligt arbetsskadeförsäkringen eller det statliga personskadeskyddet ska tillämpas vid prövningen av om en anställd har drabbats av en arbetsskada under sådan tjänstgöring. Ersättning betalas enligt arbetsskadeförsäkringen. Se även avsnitt 4.2 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

8.2 Vilka bevisregler ska tillämpas vid prövningen?

Frågan syftar till enligt vilka bevisregler för det statliga personskadeskyddet skadan eller sjukdomen ska prövas. Bedömningen som gjorts under avsnitt 8.1 om vilka regler som är aktuella och om det finns övergångsbestämmelser att ta hänsyn till är en förutsättning vid bedömningen. Ställningstagandet om skade- och visandedagens samband med skyddstiden avsnitt 6.2 är också väsentligt vid bedömningen.

8.2.1 Bevisregel vid olycksfall

Vad gäller olycksfall har det statliga personskadeskyddet, när det gäller orsakssambandet mellan skada och olycksfall under skyddstiden, samma bevisregel som arbetsskadeförsäkringen. Det innebär att om någon har varit

utsatt för olycksfall under skyddstiden ska den skada som uppkommit anses vara orsakad av olycksfallet, om övervägande skäl talar för det som det regleras i 43 kap. 2 och 4 §§ SFB. Se även kapitel 5.3 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetskada.

8.2.2 Bevisregel vid sjukdom

Bevisreglerna i det statliga personskadeskyddet gällande skador som inte beror på olycksfall (sjukdom) är annorlunda än vid olycksfall. Bevisreglerna motsvarar inte heller bestämmelserna i arbetsskadeförsäkringen. Det behöver inte göras något ställningstagande till om skadlig inverkan har förekommit under utbildningen. Skadebegreppet knyter i stället an till sjukdomens förhållande till skyddstiden i dess helhet (prop. 1976/77:64, sid. 127). Det innebär att en sjukdom som visar sig under skyddstiden antas ha ett orsakssamband med verksamheten, utbildningen eller intagningen. Visar sig sjukdomen efter skyddstiden är antagandet det omvända. Det betyder att bevisreglerna vid sjukdom är olika beroende på om sjukdomen visar sig under eller efter skyddstiden (43 kap. 5 och 6 §§ SFB).

8.2.3 Sjukdom som har visat sig under skyddstiden

Sjukdom som har visat sig under skyddstiden anses ha uppkommit under denna tid om det inte finns skälig anledning att anta att skadan har orsakats av annat än verksamheten eller intagningen enligt 43 kap. 5 § SFB. Sjukdom som visar sig under skyddstiden innebär en presumtion (ett antagande) för orsakssamband med verksamheten eller intagningen i fråga. Har sjukdomen visat sig under skyddstiden, kan den i allmänhet ge rätt till ersättning (Prop 1976/77:64 s. 127).

Sjukdomen faller utanför personskadeskyddet endast om det finns skälig anledning att anta att den har orsakats av annat än verksamheten eller intagningen i fråga och att verksamheten eller intagningen inte har väsentligt bidragit till sjukdomen. Sjukdomen anses i dessa fall inte ha förorsakats under skyddstiden.

Ett mål som avgjorts av FÖD avsåg en värnpliktig (numera rekryt) som under sin utbildning insjuknade i en virusinfektion. Infektionen utlöste ett sjukdomstillstånd i form av astma. Eftersom sjukdomstillståndet visat sig under skyddstiden fanns det inte skälig anledning att anta att skadan hade orsakats av annat än verksamheten i fråga ansågs skadan ha uppkommit under skyddstiden. Därmed ansågs den värnpliktige (rekryten) vara berättigad till ersättning enligt statligt personskadeskydd (FÖD mål nr 1497-1993).

Exempel

En rekryt insjuknar i hjärnhinneinflammation med komplikationer första dagen efter den påbörjade militära utbildningen. Han blir så pass dålig att han måste avbryta utbildningen och skyddstiden upphör. Det får anses troligt att sjukdomen uppkommit redan för inryckningen. Han är därmed inte berättigad till ersättning enligt statligt personskadeskydd.

8.2.4 Försämring som har visat sig under skyddstiden

Om en sjukdom som visat sig före skyddstiden försämras under verksamheten eller intagningen gäller bevisregeln enligt 43 kap. 5 § SFB för försämringstillståndet (prop. 1976/77:64 s. 109).

Exempel

En 18-årig man har haft lindrig psoriasis sedan barndomsåren. I samband med civilplikt arbetar han under en period av två månader med att sammanställa en beredskapsplan. I arbetet använder han självkopierande papper. Plötsligt blossar porisisbesvär upp med fjällande hud, sår på händerna och kraftiga ledbesvär. Besvären leder till sjukskrivning och mannen hemförlovas. Det finns skälig anledning att anta att försämring av psoriasis har uppkommit till följd av pliktarbetet och att försämringen uppkommit under skyddstiden.

8.2.5 Sjukdom som har visat sig efter skyddstiden

Sjukdom som har visat sig efter skyddstiden anses enligt 43 kap. 6 § SFB förorsakad under denna om verksamheten eller intagningen skäligen kan anses ha väsentligt bidragit till sjukdomen. Om sjukdom visar sig efter skyddstidens slut, är presumtionen således omvänd (prop. 1976/77:64, s. 127). Sjukdomen anses i första hand ha inträffat av annan orsak än verksamheten eller intagningen. Det är bara om verksamheten eller intagningen kan antas ha väsentligen bidragit till sjukdomen som sjukdomen anses ha uppkommit under skyddstiden.

Exempel

En rekryt insjuknar i påssjuka fem dagar efter avslutad utbildning. Sjukdomen förekom på förbandet de sista veckorna av utbildningen. Det kan därför antas att han smittats under den militära utbildningen och drabbats av påssjuka vid hemkomsten.

9 Utredda egenlivränta

I det här avsnittet behandlas

- grunderna för rätt till livränta
- tidpunkt för beviljande av livränta
- bedömning av förvärvsförmågan
- vilande livränta

Om ersättningsanspråket är livränta ska utredningen visa om skadan eller sjukdomen har medfört bestående nedsättning av arbetsförmågan.

9.1 Grunder för rätten till livränta

Det statliga personskadeskyddet hänvisar till arbetsskadeförsäkringen för bedömning av rätt till livränta (43 kap. 8 § SFB). Där framgår att den som har fått en bestående nedsättning av sin arbetsförmåga på grund av en skada enligt statligt personskadeskydd kan ha rätt till livränta. Den försäkrade har rätt till livränta för den inkomstförlust som uppkommer till följd av en skada enligt det statliga personskadeskyddet om förmågan att skaffa inkomst genom arbete är nedsatt med minst en femtondel och nedsättningen kan antas bli bestående under minst ett år. Det framgår av 43 kap. 8 § SFB jämfört med 41 kap. 2 § SFB.

Den årliga inkomstförlusten måste ha uppgått till minst en fjärdedel av prisbasbeloppet det år från vilket livränta ska börja betalas. Om inkomstförlusten gäller kortare tid än ett år räknas den upp till årsbelopp (FÖD 1988:29).

Det är lämpligt att ta del av kapitel 10 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada som mer ingående beskriver förutsättningarna för rätt till livränta.

9.1.1 Ekonomiskt invaliditetsbegrepp

Livränta grundas på ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp. Det innebär att bedömningen av rätt till livränta grundar sig på det eventuella inkomstbortfall som en skada enligt det statliga personskadeskyddet orsakar (43 kap. 8 § SFB).

9.1.2 Tidpunkt för beviljande av livränta

En försäkrad har rätt till livränta när han eller hon till följd av en skada enligt statligt personskadeskydd har fått sin förmåga att skaffa inkomst genom arbete nedsatt med minst en femtondel och nedsättningen kan antas bli bestående under minst ett år. Ersättning i form av livränta betalas för den inkomstförlust som uppkommer på grund av skadan. Livränta betalas inte ut

om inkomstförlusten för år räknat understiger en fjärdedel av det prisbasbelopp som har fastställts för det år då livräntan ska börja betalas ut. Det framgår av 43 kap. 8 § SFB jämfört med 41 kap. 2 § SFB.

Se även vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

9.1.3 Omplacering eller arbetsbyte

Livränta som beviljas den som på grund av en skada enligt det statliga personskadeskyddet byter arbete och får en inkomstminskning betalas från den månad då arbetsbytet skett (2 § RFFS 1977:13).

9.1.4 Livränta under arbetslivsinriktad rehabilitering

Livränta kan beviljas under tid då den försäkrade genomgår rehabiliteringsåtgärder som planerats av Försäkringskassan eller av Försvarmakten.

Livränta under rehabilitering betalas från den månad som den rehabiliteringsåtgärd som berättigar till livränta börjar och till och med den månad då rehabiliteringsåtgärden avslutas (2 § RFFS 1977:13).

9.2 Bedömning av förvärvsförmågan

Den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete ska bedömas med beaktande av vad som rimligen kan begäras av henne eller honom. Hänsyn ska tas till skadan, den försäkrades utbildning och tidigare verksamhet samt ålder och bosättningsförhållanden (43 kap. 8 § SFB). Det är lämpligt att ta del av avsnitt 10.6 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada som mer ingående beskriver bedömningen av förvärvsförmågan.

9.2.1 Vilande livränta

Vilandeförklaring av livränta kan bli aktuell, om den som har sjuk- eller aktivitetsersättning och livränta, börjar arbeta eller studera (36 kap. SFB).

Om en försäkrad har en livränta som är samordnad med sjuk- eller aktivitetsersättning ska ett beslut om vilandeförklaring av ersättningen också omfatta livräntan (43 kap. 8 § SFB med hänvisning till 41 kap. 19 och 20 §§ SFB). Under den tid för vilken en sådan vilandeförklaring gäller ska Försäkringskassan besluta om livränta beräknad efter det livränteunderlag som legat till grund för bestämmande av livräntan före vilandeförklaringen och de inkomstförhållanden som råder under tiden med vilandeförklaringen.

När sjuk- eller aktivitetsersättning som är samordnad med livränta beslutas vara vilande ska livräntan räknas om och anpassas till att den försäkrade har inkomst av förvärvsarbete i stället för ersättningen. Inkomsten efter skadan fastställs till den inkomst som den försäkrade har under den tid som sjuk- eller aktivitetsersättningen är vilande.

Om vilandeförklaringen har beslutats med anledning av studier, ska Försäkringskassan fatta ett nytt beslut om livränta för vilandeperioden. Det nya beslutet ska vara grundat på de inkomster den försäkrade har under vilandeperioden (prop. 2005/06:159 kapitel 5, s. 22). Det är bara faktiska inkomster från förvärvsarbete och eventuellt studiebidrag som kan läggas till grund för inkomst efter skadan. Se även vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada avsnitt 10.15.

10 Bedöm rätten till sjukpenning

I det här avsnittet behandlas.

- regler för sjukpenning vid skada enligt statligt personskadeskydd
- regler för arbetsskadesjukpenning för karensdagar

10.1 Sjukpenning enligt regler vid sjukdom, arbetsskada eller statligt personskadeskydd?

Frågan är aktuell om ersättningsanspråket avser sjukpenning. Syftet är att bedöma om den försäkrade har rätt till sjukpenning och enligt vilka bestämmelser sjukpenning kan betalas ut.

Det är handläggare vid tidigt bedömning på lokalt försäkringscenter som betalar ut sjukpenning. När ett ärende avser sjukpenning enligt statligt personskadeskydd eller arbetsskadesjukpenning för karensdagar görs utbetalningen efter beslut från arbetsskadeenheten. Man behöver inte göra någon prövning av om skadan omfattas av det statliga personskadeskyddet för att särskild sjukpenning ska kunna betalas ut.

10.2 Huvudregler för sjukpenning

Sjukpenning kan betalas ut efter skyddstidens utgång (43 kap. 10 § SFB).

Bestämmelserna om sjukpenning i det statliga personskadeskyddet hänvisar till arbetsskadeförsäkringen. Rätten till sjukpenning enligt statligt personskadeskydd och arbetsskadeförsäkring upphörde i huvudsak den 1 juli 1993. Därefter betalas sjukpenning i första hand ut enligt 27 kap. Allmänna bestämmelser om sjukpenning SFB (43 kap. 8 § SFB).

Om en försäkrad inte har rätt till sjukpenning enligt de allmänna bestämmelserna betalas sjukpenning ut enligt arbetsskadeförsäkringen som det regleras i 40 kap. 3 och 9 §§ SFB. Om en skada omfattas av både det statliga personskadeskyddet och arbetsskadeförsäkringen ges sjukpenning enligt det statliga personskadeskyddet endast om den är högre än sjukpenning enligt arbetsskadeförsäkringen som det är reglerat i 43 kap. 7 § SFB. Beräkningsreglerna beskrivs i kapitel 12.

Sjukpenningen kan i vissa fall beräknas enligt speciella, ofta förmånligare regler i det statliga personskadeskyddet, som det regleras i 43 kap. 13-17 SFB. Beräkningsreglerna beskrivs i kapitel 12.

I det fall särskilda regler om sjukpenning enligt statligt personskadeskydd är tillämpliga betalas sjukpenning ut enligt det statliga personskadeskyddet endast i den mån ersättningen blir högre.

Fler dagar med sjukpenning på fortsättningsnivå kan inte beviljas inom det statliga personskadeskyddet. Av 27 kap. 24 a § framkommer att det går att betala ut ersättning för ytterligare dagar med sjukpenning på fortsättningsnivå om arbetsförmågan är nedsatt på grund av en godkänd arbetsskada enligt 39–42 kap. SFB.

10.3 Sjukpenning vid skada för den som är försäkrad enligt allmänna bestämmelser om sjukpenning

Den som är försäkrad enligt 6 kap. 6 § SFB arbetsbaserade förmåner har vid en skada rätt till samma förmåner som vid sjukdom eller arbetsskada som han eller hon har rätt till vid annan sjukdom (43 kap. 8 § SFB). Äldre föreskrifter tillämpas för ersättningsanspråk före den 1 juli 1993.

Kompletterande sjukpenning ges ut enligt statligt personskadeskydd endast om särskild sjukpenning enligt 43 kap. 14 § SFB är tillämplig. Om särskilda regler om sjukpenningunderlag är tillämpliga betalas sjukpenning ut enligt statligt personskadeskydd endast om den är högre. Beräkningsreglerna beskrivs i kapitel 12.

Exempel

En 21-årig rekryt är ledig från utbildningen några veckor. Under dessa veckor arbetar han i sitt ordinarie arbete och skadar sig. Han är fortfarande sjukskriven till följd av skadan vid den tidpunkt då han ska rycka ut.

Hans SGI är baserad på en inkomst på 201 000 kronor. Han är berättigad till sjukpenning enligt allmänna bestämmelser om sjukpenning i 27 kap. SFB.

10.4 Sjukpenning vid skada för den som *inte* är sjukpenningförsäkrad enligt allmänna bestämmelser om sjukpenning

Den som förvärvsarbetar i här i Sverige utan att vara försäkrad för sjukpenning enligt arbetsbaserade förmåner i 6 kap. 6 § SFB ska, enligt arbetsskadeförsäkringen, vid arbetsskada under sjukdomstid få sjukpenning och rehabiliteringsersättning från arbetsskadeförsäkringen på samma villkor som den som är försäkrad för dessa förmåner enligt 25 kap. 3 § andra stycket 2 och 3 SFB. Det innebär att den som fått en skada som omfattas av det statliga personskadeskyddet och inte är sjukpenningförsäkrad kan få sjukpenning enligt statligt personskadeskydd med ett belopp som motsvarar vad som skulle ha betalats vid tillämpningen av reglerna i de allmänna bestämmelserna om sjukpenninggrundande inkomst och årsarbetstid, 25 kap. SFB.

10.5 Särskild sjukpenning

I det statliga personskadeskyddet finns bestämmelser om att särskild sjukpenning kan betalas ut till vissa rekryter. Skadan ska ha ådragits under den militära utbildningen som är längre än 60 dagar. Det gäller även vid skada eller sjukdom som har uppkommit under utryckningsmånaden eller månaden därefter. Särskild sjukpenning kan komma i fråga endast om sjukdomen inte berättigar till ersättning enligt övriga regler i 43 kap. 8 och 12 §§ SFB.

Bakgrunden till dessa bestämmelser i det statliga personskadeskyddet är att rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarmakten ibland har låg eller ingen sjukpenning alls enligt reglerna i 25 kap. SFB. Om de är sjuka vid utbildningens slut eller insjuknar något senare, skulle den låga eller uteblivna sjukpenningen kunna bero på att den militära utbildningen har hindrat dem från att bygga upp sin SGI. Se vidare avsnitt 12.6 Beräkning av särskild sjukpenning.

Om den som har rätt till särskild sjukpenning samtidigt har rätt till annan ersättning enligt statligt personskadeskydd, sjukpenning enligt arbetsskade-försäkring eller allmänna bestämmelser om sjukpenning betalas den särskilda sjukpenningen ut endast om den är högre.

Exempel

En rekryt avslutar sin militära utbildning och skyddstiden upphör den 25 maj. Den 15 juni samma år är den försäkrade ute och rider. Han faller av hästen och bryter en arm. Han har inte hunnit skaffa sig något förvärvsarbete och har därför ingen SGI. I det här fallet kan särskild sjukpenning beviljas.

Exempel

En 20-årig rekryt som genomgår den militära utbildningen ska avsluta utbildningen den 4 september. I slutet av utbildningen blir han sjuk och läggs in på sjukhus för utredning. Det konstateras att han har drabbats av diabetes. Han sjukskrivs en kort tid efter avslutad utbildning för att ställa in sina mediciner. I det är fallet kan särskild sjukpenning beviljas.

10.6 Bedöm rätten till arbetsskadesjukpenning för karensdagar

Den 1 januari 2003 infördes en ny ersättning, särskild arbetsskadesjukpenning för karensdagar i arbetsskadeförsäkringen och i det statliga personskadeskyddet. Detta framgår av 43 kap. 8 § med tillämpning enligt 40 kap. 4-6 §§ SFB.

Den som beviljas ersättning för inkomstförlust till följd av en skada enligt statligt personskadeskydd ska även ha rätt till arbetsskadesjukpenning för

karensdagar. Arbetsskadesjukpenningen för karensdagar ska vara kompensation för inkomstförlust för två sjukdagar (karensdagar).

Om den försäkrade kan visa att han eller hon har haft fler än två sjukdagar (karensdagar) med inkomstförlust under sjukdomsperioder till följd av skadan enligt statligt personskadeskydd har han eller hon rätt till arbetsskadesjukpenning för karensdagar för varje sådan dag utöver de två första.

Syftet med arbetsskadesjukpenningen för karensdagar är att uppfylla Internationella arbetsorganisationen (ILO) krav om förmåner vid yrkesskada.

Se även avsnitt 10.7 och avsnitt 7.1 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

10.6.1 Ikraftträdande

Bestämmelserna om arbetsskadesjukpenning för karensdagar trädde i kraft den 1 januari 2003 och gäller för karensdagar i personskadefall som inträffat från och med denna tidpunkt. Det innebär att arbetsskadesjukpenningen för karensdagar kan betalas för karensdagar i sjukperioder som hänför sig till skador enligt det statliga personskadeskyddet som har visat sig den 1 januari 2003 eller senare (Prop. 2001/02:81, sid. 63-64).

10.6.2 Inkomstförlust

Ersättning för inkomstförlust till följd av skada enligt statligt personskadeskydd kan betalas i form av sjukpenning enligt 27 kap. SFB och livränta enligt 41 kap. SFB. Arbetsskadesjukpenning för karensdagar betalas inte till den som endast får ersättning för sjukvård utomlands, tandvård eller särskilda hjälpmedel från det statliga personskadeskyddet eftersom kopplingen mellan karensdagar och skadan enligt statligt personskadeskydd i sådana fall kan vara svår att fastställa (Prop. 2001/02:81, sid. 63).

10.6.3 Arbetsskadesjukpenning för karensdagar

När Försäkringskassan har beviljat ersättning för inkomstbortfall till följd av en skada enligt det statliga personskadeskyddet betalas arbetsskadesjukpenning för karensdagar ut. Denna ersättning betalas som kompensation för två karensdagar.

10.6.4 Fler livräntebeslut

Livränta kan beviljas vid mer än ett tillfälle för samma skada enligt reglerna om statligt personskadeskydd. Här menas när tidsbegränsad livränta har beviljats och fortsatt livränta beviljas på grund av samma skada. Detsamma gäller när den som har beviljats livränta försämras och livränta höjs på grund av detta. För en och samma godkända skada kan ersättning för mer än två bestämda dagar inte betalas ut (Bet. 2001/02:SfU10, s.24).

I avsnitt 10.7 beskrivs hur arbetsskadesjukpenning för karensdagar beräknas.

Exempel

Fredrik beviljas livränta på grund av att han till följd av en skada enligt statligt personskadeskydd fått sin förmåga att skaffa inkomst genom arbete nedsatt med 50 procent. Arbetsskadesjukpenning för karensdagar betalas för två sjukdagar. Han försämras och blir på nytt sjukskriven till följd av skadan. Efter en tids sjukskrivning beviljas Fredrik en förhöjning av livräntan eftersom hans arbetsförmåga nu är helt nedsatt på grund av skadan. Eftersom arbetsskadesjukpenning för karensdagar tidigare har betalats ut på grund av skadan betalas ingen sådan när livräntan höjs.

10.6.5 Fler karensdagar?

Utöver de två första karensdagarna kan ersättning betalas för fler dagar. Den försäkrade bör ges möjlighet att inom en viss tid lämna uppgifter till Försäkringskassan som visar att han eller hon har rätt till ersättning för fler karensdagar. Ett sätt att visa att han eller hon haft inkomstbortfall är att uppvisa lönebesked med specifikation av löneavdragen. Den försäkrade ska också visa att det finns ett samband mellan karensdagarna och skadan enligt statligt personskadeskydd. Ett sådant samband kan styrkas med läkarintyg som visar att den sjukskrivning som medförde karensdag berodde på skadan. För denna typ av ersättning gäller preskriptionstiden sex år vilken är den som normalt gäller i statligt personskadeskydd (43 kap. 8 § med tillämpning enligt 40 kap. 4–6 §§ SFB (prop. 2001/02:81, s. 63).

Det betyder man måste haft fler än två sjukperioder på grund av skadan för att man ska kunna beviljas ersättning för mer än de två dagarna.

Om en försäkrad begär ersättning för fler än två karensdagar bör de två första sjukdagarna under sjukdomsperioder till följd av skadan vara de som ersätts.

Om en försäkrad beviljas arbetsskadesjukpenning för karensdagar bör livränteunderlaget beräknas med ledning av den inkomst som ligger till grund för beräkningen av sjukpenningen enligt 25 kap. SFB (RAR 2001:2 och 43 kap. 8 § SFB). Se även vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

11 Bedöm rätten till vårdförmåner

I det här avsnittet behandlas

- Regler för rätt till vårdförmåner enligt statligt personskadeskydd.
- Om ersättningsanspråket är vårdförmåner är syftet att bedöma om anspråket är ersättningsbart.

Det kan vara bra att ta del av vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada, kapitel 7 som mer utförligt beskriver vårdförmåner.

11.1 Sjukvårdsersättning i vissa fall

Enligt statligt personskadeskydd gäller att sjukvårdsersättning endast kan lämnas i de fall staten inte täcker motsvarande förmån på annat sätt. Detta syftar närmast på rekryter som har fri hälso- och sjukvård under skyddstiden och ibland även under viss tid efter avslutad militär utbildning. Fri sjukvård har även de som är intagna i anstalt enligt 43 kap 9 § SFB (prop. 1976/77:64, s. 128).

11.2 1 juli 2002

Från och med den 1 juli 2002 har rekryter som skadats under utbildning inom Försvarsmakten efter skyddstidens slut rätt till ersättning för nödvändiga kostnader för läkarvård, sjukvårdande behandling, sjukhusvård och läkemedel under högst tre års tid efter skyddstidens slut. I kostnader för vård räknas även nödvändiga kostnader för resor in. Detta regleras i 43 kap 18 § SFB.

Ersättning för sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. (Li) kan vara aktuell. Den ersättningen betalas ut av Kammarkollegiet.

Exempel

En rekryt gör sin utbildning från den 10 juli – 10 oktober 2010. Han skadar ett knä under en övning den 5 augusti, men kan ändå fortsätta sin utbildning. Året därpå genomgår han en knäoperation på grund av skadan. Han begär ersättning för kostnader för sjukgymnastik under tiden september 2011 – november 2012.

Försäkringskassan kan betala ut ersättning tre år efter skyddstidens slut, dvs. om det hade varit aktuellt i det här exemplet t.o.m. den 10 oktober 2013.

Exempel

En rekryt flyttar en tvåhjulig kanonlavett tillsammans med tre kollegor. Under lyftet skadar han sin rygg och avbryter utbildningen och skyddstiden upphör den 25 augusti 2010. Han är sjukskriven och får sjukgymnastik på grund av ryggsador under 2010 och 2013. Han inkommer med ersättningsanspråk för sjukgymnastik under september – december 2013.

Någon ersättning enligt statligt personskadeskydd kan inte betalas ut i det här fallet eftersom det har gått mer än tre år efter skyddstidens slut. Ersättning betalas inte ut efter den 25 augusti 2013.

I de två ovanstående exemplen kan ersättning enligt Li vara aktuell. Se vidare avsnitt 1.4 och 2.4.

11.3 Tandvård

En skada som medför behov av tandvård ersätts under förutsättning att den försäkrade får vården inom den offentliga vården eller av en vårdgivare som är ansluten till sjukförsäkringen enligt det statliga tandvårdsstödet. För att den försäkrade ska ha rätt till tandvårdsstöd ska vårdgivaren även vara ansluten till Försäkringskassans elektroniska system för tandvårdsstöd.

Se vidare avsnitt 7.8 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

11.4 Särskilda hjälpmedel

Den som har kostnader för särskilda hjälpmedel för att lindra följderna av en skada enligt statligt personskadeskydd har rätt att få sina kostnader ersatta av personskadeskyddet om kostnaderna är nödvändiga (43 kap. 8§ SFB som hänvisar till 40 kap. 11§ SFB).

För att ersättning ska kunna betalas ut ska tre kriterier vara uppfyllda. Det är att

- det är ett särskilt hjälpmedel
- behovet av hjälpmedlet är förorsakat av skadan
- kostnaden för hjälpmedlet är nödvändig.

11.4.1 Den dagliga livsföringen

Försäkringskassan bör endast ersätta kostnaden för sådana särskilda hjälpmedel som är avsedda att ersätta förlorade kroppsfunktioner och som ska användas i den dagliga livsföringen (RAR 2001:2). För att få rätt till ersättning krävs också att kostnaden för hjälpmedlet ska vara nödvändig för den försäkrade. Om arbetsgivaren eller sjukvårdshuvudmannen kostnadsfritt tillhandahåller det aktuella hjälpmedlet betalas inte ersättning enligt arbetsskadeförsäkringen.

11.5 Ersättning för resekostnader

I nödvändiga kostnader för sjukvård utomlands, tandvård och särskilda hjälpmedel ingår, enligt arbetsskadeförsäkringen som det statliga personskadeskyddet hänvisar till, även nödvändiga utgifter för resor.

Om den skadade inte är försäkrad enligt 6 kap. 6 § SFB har han eller hon enligt arbetsskadeförsäkringen rätt till ersättning från arbetsskadeförsäkringen för resekostnader i samband med konvalescentvård i enlighet med vad som skulle ha betalats ut om 40 kap. 11 § SFB hade varit tillämplig. Motsvarande gäller inom personskadeskyddet.

Sjukvårdsersättning administreras och betalas ut av sjukvårdshuvudmännen. Varje sjukvårdshuvudman har slutit egna avtal om sjukresor och färdtjänst med taxi.

Ersättning för nödvändiga utgifter vid resor enligt arbetsskadeförsäkringen administreras och betalas av Försäkringskassan. Vid resa med egen bil är det lämpligt att ersättningen beräknas enligt bestämmelserna i 7 § förordningen (1991:1321) om rehabiliteringsersättning. Motsvarande gäller inom personskadeskyddet.

12 Bedöm beräkningsunderlaget

I det här avsnittet behandlas vad som ska ligga till grund för beräkning av

- sjukpenning eller livränta
- arbetsskadesjukpenning för karensdagar.

Beräkning av ersättningsunderlag vid sjukdom och bestående nedsättning av arbetsförmågan

Bedömningen är aktuell om det finns ett ersättningsanspråk om sjukpenning eller livränta. Syftet är att ta ställning till beräkningsunderlaget för sjukpenning eller livränta. Bedömningen förutsätter att det är troligt att den försäkrade har en skada enligt statligt personskadeskydd som kommer att godkännas.

12.1 Grundläggande beräkningsregler för sjukpenning- och livränteunderlag

- Sjukpenning- och livränteunderlag utgörs i princip av den skadades SGI enligt 25 kap. och 41 kap. 11 § SFB.
- Beräkningen av livränteunderlaget avviker från bestämmelserna om beräkning av SGI. Vid beräkning av livränteunderlaget ska också andra skattepliktiga förmåner än pengar beaktas (41 kap. 12§SFB).
- Från och med 2008 ska SGI:n multipliceras med faktorn 0,97 vid beräkning av dag ersättning. Under 2007 var reduceringsfaktorn 0,989. Om SGI ligger till grund för sjukpenning ska den beräknas utifrån en reducerad SGI.
- Totalförsvarspliktiga som frivilligt genomgår en militära utbildningen och som börjar utbildningen innan de hunnit få arbete och inkomster eller har låg SGI. Även de som är intagna i anstalt eller liknande kan ha låg SGI. Deras sjukpenning- och livränteunderlag kan därför i stället bestämmas med hjälp av vissa minimibelopp kopplade till deras ålder (43 kap.12,13 och 19 §§ SFB).
- Reglerna om statligt personskadeskydd innehåller även vissa garantiregler för beräkning av sjukpenning och livränteunderlag. Dessa gäller för rekryter som skadats under den militära utbildningen och för intagna på anstalt m.fl. (43 kap. 12, 13 och 19 §§ SFB).
- Det är den faktiska nedsättningen i den skadades förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete som bestämmer livräntans storlek (43 kap. 8 § SFB med hänvisning till 41 kap.8 § SFB).

- Livräntan ersätter en årlig inkomstförlust (livränteunderlag) upp till sju och ett halvt prisbasbelopp (41 kap 18 § SFB).
- I reglerna om det statliga personskadeskyddet finns bestämmelser i 43 kap. 14-16 §§ SFB om beräkning av särskild sjukpenning som kan lämnas till vissa rekryter.

12.2 Livränteunderlag för unga försäkrade

För unga som omfattas av personskadeskyddet finns specialregler för beräkning av livränteunderlag som följer av bestämmelserna (41 kap. 14 § och 43 kap. 8 och 13 §§ SFB). Se avsnitt 10.13.3 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

De särskilda reglerna omfattar den som inte har fyllt 25 år när skadan inträffade. En uppräknings av livränteunderlaget (arbetsförtjänsten) ska ske vid tre olika åldersgränser: 18, 21 och 25 års ålder. Arbetsförtjänsten ska då uppskattas med hänsyn till den försäkrades sysselsättning vid skadetillfället. När det gäller den som har skadats under den militära utbildningen har man i praxis tagit hänsyn till den skadades sysselsättning vid utbildningens början (prop. 1976/77, sid. 129).

12.3 Livränteunderlag för studerande

Om någon varit studerande i direkt anslutning till rekrytutbildningen eller intagningen kan det vara svårt att beräkna ersättningsunderlaget. 43 kap 8 § SFB hänvisar till arbetsskadeförsäkringens regler. För den som genomgår yrkesutbildning när skadan inträffar beräknas den årliga arbetsförtjänsten lägst till vad han eller hon sannolikt skulle ha tjänat om han eller hon då hade avbrutit utbildningen och börjat förvärvsarbete. Det innebär att livränta och sjukpenning knyts an till förvärvsinkomsten efter ett studieavbrott endast avseende den beräknade studietiden (prop 1976/77 s 129).

Exempel

En gymnasieelev drabbades av en arbetsskada på sommarlovet under praktikarbete hos ett byggnadsföretag. Till följd av sviterna efter skadan fick han gå om tredje årskursen. Arbetsskadelivränta betalades ut till honom under det första läsåret då han gick tredje årskursen med belopp som motsvarade den inkomst han skulle ha kunnat få som byggnadsarbetare (FÖD 1986:36).

För tiden efter utbildningstidens slut är sjukpenning- och livränteunderlaget som lägst den inkomst av förvärvsarbete som han eller hon då sannolikt skulle ha haft om skadan inte hade inträffat, dvs. den normala ingångslönen i det avsedda yrket (prop. 1976/77:64 s. 130). För sjukpenning gäller dessa regler 180 dagar efter det att skadan inträffade. För den som inte har utbildats till något bestämt yrke tillämpas särskilda garantiregler (prop. 1975/76:197 s. 99).

12.4 Garantiregler för rekryter eller utbildning som tjänstepliktig läkare i krig

För den som skadas under militär utbildning inom Försvarmakten finns garantiregler i det statliga personskadeskyddet för att beräkna av sjukpenning- och livränteunderlag för rekryter (43 kap 12 och 13 §§ SFB). Garantiregeln i 12 § gäller även för den som genomgår utbildning som tjänstepliktig läkare i krig. Det finns även garantiregler för den som skadas under utbildning till officer (7 kap FASP som hänvisar till 43. 12 och 13 §§ SFB).

Regeln innebär att sjukpenningunderlag inte får beräknas till lägre belopp än vad som motsvarar

- fyra gånger prisbasbeloppet före 21 års ålder
- fyra och en halv gånger prisbasbeloppet för tid mellan 21 och 25 års ålder
- fem gånger prisbasbeloppet från och med 25 års ålder

Livränteunderlaget för den som skadats under militär utbildning inom Försvarmakten och utbildning som tjänstepliktig läkare i krig, ska beräknas till minst sju prisbasbelopp.

Bestämmelserna om livränteunderlag respektive sjukpenning ska bara tillämpas på livräntor som fastställs efter ikraftträdandet och på sjukpenning som avser tid efter ikraftträdandet, det vill säga från och med den 1 juli 2002.

12.5 Garantiregler för intagna på anstalt eller annan institution

Enligt statligt personskadeskydd får sjukpenning- och livränteunderlaget för personer som är intagna på anstalt eller annan institution som avses i det statliga personskadeskyddet inte beräknas till lägre belopp än vad som anges i 41 kp 16 § SFB. För att garantiregeln ska gälla ska den skadade ha varit intagen på anstalt längre tid än sex månader när skadan inträffade (43 kap 19 § SFB).

Regeln innebär att ersättningsunderlaget inte ska beräknas till lägre belopp än vad som motsvarar

- två gånger prisbasbeloppet för tid före 21 års ålder
- två och en halv gånger prisbasbeloppet för tid mellan 21 och 25 års ålder,
- tre gånger prisbasbeloppet för tid från och med 25 års ålder.

Om det gäller livränta görs en uppräkningsregler vid de olika åldersgränserna.

12.6 Beräkning av särskild sjukpenning

Tillämpningen av dessa bestämmelser ger en garanterad sjukpenning enligt 43 kap. 14-17 §§ SFB oavsett sjukdomsorsak. Det innebär en ersättning som är 80 procent av ersättningsunderlaget vid sjukdom som efter skyddstidens

slut sätter ned den skadades förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel.

Ersättningsunderlaget beräknas till lägst

- fyra gånger prisbasbeloppet för tid före 21 års ålder
- fyra och en halv gånger prisbasbeloppet för tid mellan 21 och 25 års ålder
- fem gånger prisbasbeloppet för tid från och med 25 års ålder.

Bakgrunden till dessa bestämmelser i det statliga personskadeskyddet är att rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten ibland har låg eller ingen sjukpenning alls enligt reglerna i 25 kap 3 § SFB. Om de är sjuka när utbildningen avslutas eller insjuknar något senare, skulle den låga eller uteblivna sjukpenningen kunna bero på att tjänstgöringen har hindrat dem från att bygga upp sin SGI (22 a § MEL).

Om den som har rätt till särskild sjukpenning samtidigt har rätt till annan ersättning enligt statligt personskadeskydd, sjukpenning enligt arbetsskadeförsäkring eller enligt de allmänna bestämmelserna om sjukpenning betalas den särskilda sjukpenningen ut endast i den mån den är högre (43 kap 17 § SFB). Det innebär att den sjukpenning som den försäkrade kan få i en sådan situation består av ersättning enligt statligt personskadeskydd eller av sjukpenning enligt arbetsskadeförsäkringen eller enligt de allmänna bestämmelserna om sjukpenning och av särskild sjukpenning med det belopp som överstiger sådan ersättning.

Exempel

En 21-årig rekryt har en SGI på 150 000 kronor. Två veckor efter att utbildningen avslutats drabbas han av influensa. Eftersom ersättningsunderlaget ($4\frac{1}{2} \times 38\,600 = 173\,700$ kronor) är högre än hans SGI har han rätt till sjukpenning både enligt 25 kap. SFB och det statliga personskadeskyddet. Sjukpenning enligt beräkningsunderlaget 150 000 betalas ut enligt de allmänna bestämmelserna om sjukpenning, 27 kap. SFB. Särskild sjukpenning betalas ut för mellanskillnaden upp till beräkningsunderlaget som beräknats enligt garantiregeln (80 procent av $173\,700/365$). Arbetsskadesjukpenning för karensdagar betalas dessutom ut för två dagar, se avsnitt 8.5 och avsnitt 10.7.

Exempel

En 20-årig rekryt genomgår den militära utbildningen som avslutas den 4 september. I slutet av utbildningen blir han sjuk och läggs in på sjukhus för utredning. Det konstateras att han har drabbats av diabetes. Han sjukskrivs en kort tid efter uttryckningen för att ställa in sin medicin.

Han hade inte hunnit börja arbeta innan han började den militära utbildningen och har därför ingen SGI.

Hans beräkningsunderlag för sjukpenning beräknas till fyra gånger prisbasbeloppet enligt garantireglerna i det statliga personskadeskyddet. Särskild sjukpenning betalas ut efter skyddstidens utgång, det vill säga från och med den 5 september med avdrag för en karensdag. Arbets-skadesjukpenning för karensdagar betalas dessutom ut för två dagar, se avsnitt 8.5 och avsnitt 10.7.

12.7 Beräkning av arbetsskadesjukpenning för karensdagar

Arbetsskadesjukpenningen för karensdagar beräknas med 80 procent av det livränteunderlag som gäller vid tiden för beslutet delat med 365 (43 kap. 8 § med tillämpning enligt 40 kap. 4 § SFB).

Kan den försäkrade visa att han eller hon har haft fler än två sjukdagar (karensdagar) med inkomstförlust under sjukdomsperioder till följd av personskadan har han eller hon rätt till arbetsskadesjukpenning för karensdagar för varje sådan dag utöver de två första. Arbetsskadesjukpenningen för karensdagar betalas i sådana fall med 80 procent av den faktiska inkomstförlusten. Ersättningen betalas dock högst med 80 procent av det livränteunderlag som gällde vid tiden för beslutet delat med 365.

Arbetsskadesjukpenningen för karensdagar avrundas för dag till närmaste hela krontal (40 kap. 6 § SFB).

13 Bedöm samordning

I det här avsnittet behandlas

- samordning mellan livränta och sjukersättning eller aktivitetsersättning.

13.1 Samordning mellan livränta och sjuk- eller aktivitetsersättning

Bedömningen är bara aktuell i de fall någon samtidigt är berättigad till livränta eller efterlevandelivränta och sjuk- eller aktivitetsersättning eller efterlevandepension enligt 42 kap. 2-4 §§ och 88 kap. 18 och 19 §§ SFB. Syftet är att ta ställning till hur stor del sjuk- eller aktivitetsersättning och livränta kompenserar samma bortfall av arbetsförmågan.

13.1.1 Samordning när hela eller del av arbetsförmågan är nedsatt till följd av skadan enligt reglerna om statligt personskadeskydd

Om någon är berättigad till livränta eller till efterlevandelivränta och samtidigt har rätt till sjukersättning, aktivitetsersättning eller efterlevandepension enligt 42 kap. 2-4 §§ och 88 kap. 18 och 19 §§ SFB med anledning av den inkomstförlust som har föranlett livräntan, betalas livräntan endast ut i den mån den överstiger sjukersättningen, aktivitetsersättningen eller pensionen (43 kap. 8 § SFB med hänvisning till 42 kap. 2. § SFB).

Vid beslut om livränta, när sjuk- eller aktivitetsersättning betalas ut eller beviljas samtidigt som livräntan, ska det bedömas till hur stor del ersättningen och livräntan kompenserar samma bortfall av arbetsförmågan. Se vidare kapitel 13 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

13.1.2 Samordning med sjuk- och aktivitetsersättning som inte har samband med personskadan

Om någon är berättigad till livränta och vid en senare tidpunkt får rätt till sjuk- eller aktivitetsersättning för en sjukdom som inte har samband med personskadan för vilken personen har fått livränta ska förmånerna samordnas (43 kap. 8 § SFB med hänvisning till 42 kap. 4 § SFB). Se vidare kapitel 13 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

13.2 Samordning av livränta och sjuk- och rehabiliteringspenning

Försäkringskassan ska ompröva den sjukpenninggrundande inkomsten när livränta har beviljats eller ändrats. Det ska göras senast när den försäkrade gör anspråk på ersättning som betalas ut per dag (26 kap. 7 § SFB).

Om livränta betalas ut retroaktivt ska redan utbetalad sjukpenning eller rehabiliteringspenning samordnas med livräntan (31 kap.12 § SFB). Livränta och sjukpenning kan dock inte samordnas för tid före den 1 januari 2003. Se vidare i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetskada.

14 Bedöm ersättningar vid dödsfall

I det här avsnittet behandlas

- begravningshjälp
- livränta till efterlevande.

Bestämmelser från och med den 1 januari 2010

Från och med den 1 januari 2010 har Pensionsmyndigheten hand om arbetsskadeförsäkringen när det gäller ersättning vid dödsfall (75 kap.5§ SFB).

Ansökan om livränta till efterlevande och ansökan om begravningshjälp ska göras skriftligen hos Pensionsmyndigheten (110 kap.4 § SFB).

I 87 kap. 3§ SFB står det att Pensionsmyndigheten ska hämta in Försäkringskassans bedömning av om dödsfallet har inträffat till följd av arbetsskada, innan Pensionsmyndigheten fattar beslut om livränta till efterlevande eller begravningshjälp. Pensionsmyndigheten ska enligt samma bestämmelser också hämta in Försäkringskassans beräkning av det ersättningsunderlag som anges i 88 kap. 14-16 §§ SFB.

Försäkringskassans bedömning av orsaken till dödsfallet och i förekommande fall också beräkningen av livränteunderlaget ska alltså finnas som underlag för Pensionsmyndighetens beslut.

Om en ansökan om livränta till efterlevande eller en ansökan om begravningshjälp som ska göras hos Pensionsmyndigheten i stället har kommit in till Försäkringskassan ska den anses ha inkommit till Pensionsmyndigheten samma dag (110 kap.12 § SFB).

14.1 Ersättningar vid dödsfall

När det finns en ansökan om ersättning vid dödsfall ska Försäkringskassan ta ställning till om dödsfallet orsakats av en skada som omfattas av reglerna om statligt personskadeskydd.

Vid utredning i samband med ansökan om begravningshjälp hämtar Försäkringskassan in dödsfallsintyg och eventuell incidentrapport eller motsvarande. Dödsfallsintyg kan begäras direkt hos Skatteverket.

14.1.1 Begravningshjälp

Begravningshjälp kan betalas ut om någon har avlidit till följd av en skada som omfattas av reglerna om statligt personskadeskydd.

I 87 kap.4 § SFB regleras att begravningshjälp betalas med ett belopp som motsvarar 30 procent av prisbasbeloppet vid tiden för dödsfallet. Se även avsnitt 12.3 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

Innan Pensionsmyndigheten kan betala ut begravningshjälp måste Försäkringskassan bedöma att dödsfallet beror på olyckan eller annan sjukdom enligt statligt personskadeskydd.

Begravningshjälp betalas ut till den som enligt lag har att förvalta den avlidnes egendom (23 § FASP). Enligt ÄB ska den avlidnes egendom förvaltas av dödsbodelägarna och då i första hand av delägare som sammanbodde med den avlidne.

14.1.2 Livränta till efterlevande

Ersättningsunderlag

Efterlevandeskyddet som Pensionsmyndigheten betalar ut är utformat så att livränta till efterlevande ska motsvara en viss procent av den avlidnes årsinkomst.

Om den avlidne hade livränta med anledning av personskadan grundas efterlevandelivräntan på hans eller hennes livränta (88 kap.14 § SFB). Om den avlidne inte hade livränta vid dödsfallet grundas efterlevandelivräntan på den inkomst som skulle ha legat till grund för livränta om den hade börjat betalas ut vid tiden för dödsfallet (88 kap.14 § SFB).

Reglerna i 41-44 kap. SFB är alltså tillämpliga även för efterlevandelivränta. Det innebär till exempel att livränta till efterlevande normalt kan betalas ut längst till och med månaden före den då den försäkrade skulle ha fyllt 65 år. Om dödsfallet har inträffat den månad då den försäkrade skulle ha fyllt 65 år eller senare, kan efterlevandelivränta betalas ut längst till och med månaden före den då den avlidne skulle ha fyllt 67 år. En förutsättning för sådan rätt till livränta är att den avlidne vid dödsfallet hade en fastställd sjukpenninggrundande inkomst eller att en sådan hade kunnat fastställas enligt 25 kap.3 § SFB.

Se även kapitel 11 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

Brottslig gärning

Den som genom brottslig gärning uppsåtligen har berövat någon livet eller medverkat till brottet har inte rätt till efterlevandelivränta efter den avlidna. Efterlevandelivränta får dras in eller sättas ned om den efterlevande på annat sätt än ovan har vållat dödsfallet genom handling för vilken han eller hon har dömts till ansvar genom dom som vunnit laga kraft. Det framgår av 107 kap.7 § SFB.

15 Särskilda bestämmelser

Avsnittet behandlar vissa bestämmelser om

- ersättning under skyddstid
- preskription
- livränta vid institutionsvistelse
- kostnader vid kontraktsvård
- nedsättning och indragning av ersättning för intagna och omhändertagna
- återbetalningsskyldighet
- utmätningförbud.

15.1 Ingen sjukpenning eller livränta under skyddstiden

Enligt reglerna om statligt personskadeskydd betalas inte sjukpenning och egenlivränta ut under skyddstiden, dvs. den period verksamheten eller intagningen i fråga varar (43 kap. 10 §§ SFB). Begränsningen gäller endast den skyddstid under vilken skadan har inträffat och inte till exempel en senare repetitionsutbildning. Regeln innebär att om en skada visar sig först efter skyddstidens slut betalas inte sjukpenning ut enligt reglerna om statligt personskadeskydd för den dag då skadan inträffade.

15.2 Preskription

För att ersättning ska kunna betalas ut måste ansökan göras inom 6 år. När det gäller begravningshjälp räknas tiden från dagen för dödsfallet. Har den försäkrade haft kostnader på grund av en skada måste han eller hon begära ersättning från försäkringen inom sex år från den dagen då han eller hon betalade beloppet (43 kap. 8 § SFB med hänvisning till 42 kap. 6 § SFB och 87 kap. 7 § SFB).

När det gäller sjukpenning och livränta räknas tiden från den dagen ersättningen avser. Det innebär att dessa förmåner inte kan betalas för längre tid tillbaka än sex år från ansökningsdagen.

Ersättning som inte tas ut före utgången av andra året efter det beloppet blivit tillgängligt ska vara förverkad (107 kap. 12 § SFB).

15.3 Preskription för efterlevandelivränta

För livränta till efterlevande som grundas på dödsfall till följd av en personskada som har inträffat efter den 1 januari 1990 gäller kortare preskriptionstider. Barnlivränta kan endast betalas för två år före ansökningsmånaden. Omställningslivränta och efterlevandelivränta kan betalas för tre månader före ansökningsmånaden (43 kap. 8 § SFB).

Livränta som betalas till efterlevande med stöd av övergångsbestämmelserna till efterlevande kvinnor betalas för sex år tillbaka även i de fall då den personskada som ger rätt till efterlevandelivränta inträffade efter den 1 januari 1990.

15.4 Rätt till livränta vid institutionsvistelse

Rätten att få livränta påverkas vid institutionsvistelse som bekostas av staten. För livräntetagare som häktas, intas i kriminalvårdsanstalt eller sluten ungdomsvård ska livränta inte betalas ut för tid efter det att den försäkrade varit frihetsberövad sextio dagar i följd (43 kap. 19 § SFB).

I de fall en person som har en särskild behandlingsplan vistas i ett sådant familjehem eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2003:453) på grund av skyddstillsyn, så kallad kontraktsvård, gäller särskilda regler om avdrag på utbetalning av livräntan (43 kap. 8 § med hänvisning till bestämmelserna i 106 kap 20 § SFB).

De särskilda bestämmelserna om tillfällig indragning av livräntan grundar sig bland annat på att förmånen endast är avsedd att täcka inkomstbortfall som beror på skada enligt det statliga personskadeskyddet. Den som är intagen på en kriminalvårdanstalt drabbas normalt av ett inkomstbortfall oavsett om han eller hon har en personskada eller inte eftersom institutionsvistelsen i sig är ett hinder mot att få en inkomst genom förvärsarbete. Alla intagna i förvärsaktiv ålder bör ha samma ekonomiska villkor. Dessutom bör samma regler gälla som för sjuk- eller aktivitetsersättning med hänsyn till att livräntan samordnas med dessa förmåner (Prop. 2001/02:164 Socialförsäkringsförmåner vid institutionsvistelse på statens bekostnad s.46).

För en försäkrad som är intagen i kriminalvårdsanstalt utomlands påverkas inte ersättningen eftersom anstaltvistelsen inte bekostas av den svenska staten (prop. 2001/02:164 avsnitt 7.7).

Se vidare avsnitt 18.2 1 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

15.4.1 Särskilda regler för utbetalning

När livränta tillfälligt inte längre betalas ut får Försäkringskassan besluta att den ersättning som tillfälligt inte längre betalas ut helt eller delvis får utbetalas till nära anhörig, som för sitt uppehälle är beroende av den försäkrade (106 kap. 20 § SFB). Det görs efter behovsprövning (prop. 2001/02:164, s. 57). Se även avsnitt 18.2 i vägledning 2003:4.

Om den nära anhöriges inkomster (inklusive egna tillgångar och socialförsäkringsförmåner) efter skatt understiger det belopp som framgår av Riksskatteverkets årligen utgivna allmänna råd om bestämmande av förbehållsbelopp vid utmätning av lön m.m., bör han eller hon anses vara beroende av den försäkrade för sitt uppehälle.

Vid bedömningen av en nära anhörigs behov av hela eller del av den livränta som tillfälligt inte längre betalas ut bör vägledning hämtas från

nämnda allmänna råd. Beloppet (efter skatt) som betalas ut till den anhörige bör tillsammans med den anhöriges egna inkomster inte understiga det förbehållsbelopp som räknas fram på sätt som framgår av nämnda allmänna råd. Beloppet bör inte överstiga hela den tillfälligt indragna livräntan (RAR 2001:2).

15.5 Kostnad vid kontraktsvård

För varje dag som en försäkrad som har en särskild behandlingsplan vistas i ett sådant familjehem eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2003:453) på grund av skyddstillsyn, så kallad kontraktsvård, ska den försäkrade betala för sitt uppehälle under den tid staten svarar för vårdkostnaden. Det sker genom att Försäkringskassan gör avdrag vid utbetalning av livräntan (106 kap. 20 § SFB) efter skatteavdrag enligt skattebetalningslagen (1997:483).

Se vidare avsnitt 18.3 Vägledning 2003:4.

15.6 Sätta ned eller inte längre betala ut ersättning för intagna och omhändertagna

Ersättning får enligt statligt personskadeskydd sättas ned eller inte längre betalas ut. Det gäller bland annat om skadan har uppkommit i samband med ett brott som den skadade har dömts för. Ersättning enligt det statliga personskadeskyddet får sättas ned eller inte längre betalas ut också i andra fall än de som gäller enligt socialförsäkringsskyddet. Det gäller om det finns särskilda skäl som talar för det (43 kap. 20 § SFB).

När det gäller ersättning enligt statligt personskadeskydd till häktade eller personer som är intagna på anstalt är huvudregeln att ersättning betalas ut. Men det finns en begränsning som säger att en intagen inte kan få ersättning för varje skada genom olycksfall. Det gäller särskilt när den skadade genom verksamhet för sitt eget nöje eller i sitt eget särskilda intresse har framkallat olycksfallet. Vissa brottsliga gärningar leder inte till åtal när de utförs på en anstalt. Ersättning för skador som inträffar i samband med en sådan handling eller till exempel under en rymning ska kunna sättas ned eller inte längre betalas ut. Att sätta ned eller att inte längre betala ut ersättning kan också bli aktuellt om den intagne har skadats under en permission som har missköts. Det är lämpligt att utnyttja den här bestämmelsen restriktivt och endast gentemot den skadade. Regeln ska inte gälla ersättning vid dödsfall (Prop. 1976/77:64, s. 130).

Om det kommer fram uppgifter som ger skäl till att sätta ned eller att inte längre betala ut ersättning före beslutet om ersättning fattar Försäkringskassan inte beslut om att sätta ned eller att inte betala ut ersättning. Försäkringskassan avslår då anspråket eller beviljar en lägre ersättning.

Exempel

En omhändertagen omkommer till följd av en skada som inträffat i samband med en permission. Skadan berodde på den omhändertagnes försumlighet. Trots det kan begravningshjälp betalas ut.

15.7 Återbetalnings- och anmälningsskyldighet

Bestämmelserna om återbetalningsskyldighet är samma som i 108 kap. 2 § SFB.

Enligt 108 kap. 2 § SFB kan den försäkrade bli återbetalningsskyldig när han eller hon har orsakat den felaktiga utbetalningen eller när ersättning i annat fall betalats ut felaktigt. Men bedömningen av återbetalningsskyldigheten skiljer sig åt beroende på om det är den försäkrade som har orsakat den felaktiga utbetalningen eller inte.

Den försäkrade är återbetalningsskyldig om han eller hon har orsakat en felaktig utbetalning genom att lämna oriktiga uppgifter, eller inte fullgöra sin uppgifts- eller anmälningsskyldighet. Det spelar alltså ingen roll om den försäkrade visste att uppgifterna var felaktiga, eller visste att han eller hon hade en uppgifts- och anmälningsskyldighet. En försäkrad som inte har orsakat den felaktiga utbetalningen är återbetalningsskyldig under förutsättning att han eller hon har insett, eller skäligen borde ha insett, att utbetalningen var felaktig.

Den som har livränta är skyldig att så snart som möjligt anmäla till Försäkringskassan om förmågan att skaffa inkomst genom arbete har förbättrats eller om förhållandena har ändrats (110 kap. 46 och 47 §§ SFB). Se vidare avsnitt 25.1.2 i vägledning 2003:4.

15.8 Återbetalningsskyldighet vid livränta

108 kap. 2 § SFB är tillämplig. Det innebär att en försäkrad som har beviljats livränta kan bli återbetalningsskyldig om livräntan har betalats ut felaktigt. Innan Försäkringskassan tar ställning till eventuell återbetalningsskyldighet ska en särskilt utsedd beslutsfattare pröva frågan om den försäkrade har haft rätt till livränta som betalats ut under den tid som återbetalningsskyldighet har aktualiserats. Beslutsfattarens ställningstagande i den här frågan är ett beslut som ingår som ett led i beredningen av återkravsärendet. Beslutet dokumenteras, men det är inget omprövningsbart beslut och det ska inte heller expedieras. Se även avsnitt 25.1.2 i vägledning 2003:4.

15.9 Utmätningsförbud

Av 107 kap. 9–11 §§ SFB framgår att en försäkrads fordran på ersättning som inte har förfallit till betalning inte får utmätas eller överlåtas. Förbud mot utmätning gäller dessutom förfallna fordringar som står inne hos Försäkringskassan. Utmätning kan dock ske av inestående livränta och sjukpenning enligt vad som föreskrivs i utsökningsbalken (UB). Vid utbetalning av ersättning kan under vissa förutsättningar införsel göras för bland annat obetalda underhållsbidrag, skatter och böter.

16 Beslut hos Försäkringskassan

16.1 Beslut av särskilt utsedd beslutsfattare – särskild beslutsordning

Beslut som har stor ekonomisk betydelse för den enskilde och innehåller ett större bedömningsutrymme ska fattas av en annan person än handläggaren. Detta kallas i Försäkringskassan för *särskild beslutsordning*. Orsaken till att använda den särskilda beslutsordningen är att rättssäkerheten och likformigheten antas bli större om fler än en person deltar i handläggningen och bedömningen av ett ärende.

I ärenden som följer den särskilda beslutsordningen fattar en särskilt utsedd beslutsfattare beslutet efter föredragning av handläggaren. Föredragningen innebär att handläggaren utreder ärendet och sammanfattar utredningen i ett föredragningsmissiv, som tillsammans med förslag till beslut utgör underlaget för beslut. Handläggaren lämnar beslutsunderlaget till beslutsfattaren som kvalitetssäkrar ärendet innan han eller hon fattar beslut. Vid behov kan handläggaren föredra ärendet muntligt för beslutsfattaren.

Du kan läsa mer om beslutsordningen i Arbetsordning för Försäkringskassan 2005:01, avsnitt Försäkrings- och bidragsärenden.

16.2 Beslut om skada enligt reglerna om statligt personskadeskydd

Beslut i ärenden om statligt personskadeskydd kan antingen fattas av den särskilt utsedda beslutsfattaren eller av handläggaren. Det avgörande är om ärendet gäller livränta och om skadan är en följd av ett olycksfall eller till följd av annat än olycksfall.

16.3 Den särskilt utsedda beslutsfattaren fattar beslut i följande ärenden

Ärenden om livränta till den försäkrade beslutas av den särskilt utsedda beslutsfattaren. Om livränta beviljas ska Försäkringskassan också besluta om livränteunderlag, inkomst efter skadan och för vilken tid livränta ska betalas ut samt hur mycket livränta som ska betalas ut. Om den försäkrade också har sjukersättning eller aktivitetsersättning ska beslutsfattaren dessutom besluta om samordning och i så fall till vilken procent.

Beslutsfattaren fattar även beslut i övriga anspråk på ersättningar som beror på annat än olycksfall (sjukdom). Beslutet ger svar på om skadan omfattas av statligt personskadeskydd och om rätt till ersättning finns samt om vilken ersättning som är aktuell och vilket ersättningsunderlag som ska ligga till grund för utbetalningen.

I ärenden där skadan uppkommit genom annat än olycksfall och anspråket gäller om skadan eller sjukdomen omfattas av statligt personskadeskydd (även ibland kallat serviceprovning), fattar beslutsfattaren beslut om skadan omfattas av det statliga personskadeskyddet eller inte.

Exempel

Ett yrkande inkommer om provning av en skada enligt reglerna om statligt personskadeskydd. Det gäller en rekryt som under den militära utbildningen fått en sjukdom som medfört sjukskrivning även efter skyddstiden. Beslutsfattaren avgör om skadan omfattas av det statliga personskadeskyddet samt om vilken sjukpenning och vilket ersättningsunderlag som är aktuellt för ärendet.

Exempel

En anmälan om personskada inkommer till Försäkringskassan. Det finns inget ersättningsanspråk enligt reglerna om statliga personskadeskyddet. Anmälan avser en sjukdom. Beslutsunderlaget till beslutsfattaren innehåller förutom det medicinska underlaget bland annat en fullständig utredning om personen omfattas av statligt personskadeskydd och om det finns en skada. Om Kammarkollegiet begär att få en kopia av beslutet skickar handläggaren en kopia dit för att ärendet ska kunna prövas enligt Li.

16.4 Handläggaren fattar beslut i följande ärenden

Ersättningsanspråk som gäller ersättning som beror på ett olycksfall, men inte livränta, beslutas av handläggare.

Om en försäkrad särskilt begär att frågan om hans eller hennes skada på grund av ett olycksfall omfattas av reglerna om det statliga personskadeskyddet ska provning göras. En handläggare hos Försäkringskassan beslutar i frågan.

Exempel

En försäkrad har ett yrkande om särskilt hjälpmedel på grund av en skada efter ett olycksfall. Efter utredning och bedömning kommer handläggaren fram till att yrkandet inte gäller ett sådant särskilt hjälpmedel som kan ge rätt till ersättning. Handläggaren fattar ett beslut med omprövningshänvisning.

16.5 Bedöma rätten till förmån

Försäkringsutredarens bedömning i ärenden, som ska beslutas av den särskilt utsedda beslutsfattaren, dokumenteras i föredragningsmissivet. Bedömningen ska inte noteras i journalen därför att en journalanteckning som innehåller en preliminär bedömning skulle kunna uppfattas som ett beslut och positiva beslut kan Försäkringskassan, under vissa omständighe-

ter, inte senare ändra till den försäkrades nackdel (se vidare JO:s beslut, dnr 4367-2005). Läs mer om detta i vägledning (2004:7) Försäkringskassan och förvaltningslagen 2004:7.

Av 15 § FL framgår att uppgifter som kan ha betydelse för utgången i ärendet ska antecknas och enligt praxis bör även uppgifter som rör ärendets gång antecknas i handläggningsjournalen.

I samband med bedömningen ska försäkringsutredaren arbetsskador också påbörja sitt förslag till beslut vilket görs i en mall för beslutsbrev. Förslaget till beslut ska utformas i enlighet med riktlinjerna (2005:14) Att skriva beslut i Försäkringskassan och riktlinjer (2005:13) Språket i Försäkringskassan.

Om förslaget är att bevilja livränta ska beloppen beräknas efter att ärendet har kvalitetssäkrats av beslutsfattaren. Försäkringshandläggaren beräknare arbetsskador fyller på förslaget till beslut med text och belopp om livräntans beräkning. Beräkningsuppgifterna dokumenteras i beräkningsmissivet. I regel är det inte nödvändigt att han eller hon också skriver uppgifterna om beräkningen i föredragningsmissivet. Det ska endast handla om uppgifter som beslutsfattaren behöver veta för att kunna fatta beslut. Exempel på sådana uppgifter kan vara att avdrag kommer att ske för utbetald arbetslöshetsersättning eller socialt bistånd, avdrag för utbetald sjukpenning etc.

16.6 Kommunicera och informera

Om ett ärende har tillförts uppgifter av någon annan än den försäkrade själv, får Försäkringskassan inte fatta ett beslut som går den försäkrade emot utan att han eller hon har underrättats om och fått tillfälle att yttra sig över de nytillkomna uppgifterna. Det finns vissa undantag från kommuniceringskyldigheten, till exempel om uppgiften saknar betydelse för utgången i ärendet. Denna skyldighet regleras i 17 § förvaltningslagen (1986:223) FL och beskrivs i vägledning (2004:7) Försäkringskassan och förvaltningslagen.

Kommunicering kan genomföras efter hand, så snart något nytt tillförts ärendet. Den kan också genomföras i samband med att utredningen slutförs, vilket är det tillvägagångssätt som valts för arbetsskadehandläggningen. Allt nytillkommet material inklusive material som återanvänds från tidigare ärenden kommuniceras vid ett tillfälle med undantag av uppgifter om avdrag för utbetald arbetslöshetsersättning eller socialt bistånd som handläggaren beräknare arbetsskador i regel kommunicerar för sig. Rent praktiskt går kommunikeringen till så att kopior av de handlingar som innehåller nytillkomna uppgifter skickas till den försäkrade.

Det är lämpligast att kommunikeringen med den försäkrade görs skriftligt. Det finns dock inte något formellt hinder mot att kommunikering sker muntligt, till exempel per telefon eller när den försäkrade besöker Försäkringskassan. Om kommunikeringen sker muntligt, bör de uppgifter som det är fråga om vara av mycket enkel beskaffenhet så att den försäkrade lätt kan tillgodogöra sig innehållet i uppgifterna (JO:s inspektionsprotokoll, dnr 4087-1996 och JO:s beslut, dnr 2565-1994).

Om muntlig kommunikering i något enskilda fall används, är det särskilt viktigt att det dokumenteras i ärendet vilka upplysningar som har lämnats till den försäkrade och vilka eventuella synpunkter som hon eller han framfört över de lämnade upplysningarna.

Information om tänkt beslut

Det finns inte någon skyldighet för Försäkringskassan att upplysa en försäkrad om vilket beslut som övervägs eller att ge honom eller henne möjlighet att lämna synpunkter på detta. Trots detta kan det vara värdefullt att den försäkrade före beslutstillfället kan få en uppfattning om hur Försäkringskassan uppfattar underlaget i ärendet och förstå vikten av att exempelvis lämna in underlag som kan ha betydelse för ärendets utgång. Det kan förbereda den försäkrade på att Försäkringskassan kan komma att fatta ett negativt beslut och underlätta för den försäkrade att förstå Försäkringskassans beslut och motiven för detta.

Om Försäkringskassan överväger att inte bifalla en ansökan fullt ut, överväger en minskning eller överväger att inte längre betala ut ersättning ska kommunikeringsbrevet innehålla en upplysning om det beslut som Försäkringskassan överväger att fatta. Det är viktigt att i varje enskilt fall ta ställning till om det är nödvändigt att upplysa om det beslut som övervägs. Det innebär i så fall att Försäkringskassan meddelar den försäkrade vilket beslut som övervägs, om detta innebär helt eller delvis avslag, och vad som brister för att ersättning ska kunna beviljas. Detsamma gäller när Försäkringskassan överväger att besluta om indragning, nedsättning eller, på eget initiativ, om rätt till en förmån. Det kan också vara aktuellt att upplysa om vilket förslag som övervägs när Försäkringskassan överväger att fatta ett beslut som för Försäkringskassan framstår som helt positivt, men som ändå skulle kunna uppfattas som negativt av den försäkrade. Exempelvis kan det vid livräntebeslut vara oklart på vilken inkomst som den försäkrade räknar att livräntan baseras på.

Det är viktigt att ge den försäkrade möjlighet att förstå vad han eller hon ska ha synpunkter om, på vilket sätt och varför. Det är därför värdefullt att upplysningen förutom vilket beslut som övervägs även kort beskriver vad som krävs för att bevilja den sökta ersättning och även beskriver vad som saknas i det aktuella ärendet.

Mallar

Det finns mallar som ska användas dels för kommunikering enligt 17 § FL och dels för att upplysa om vilket beslut som övervägs. Det finns även en kombinationsmall för de tillfällen då kommunikering och information sker samtidigt, vilket är fallet i de flesta arbetsskadeärendena.

Som upplysning om vilket beslut Försäkringskassan överväger att fatta är det tillräckligt att redogöra för den försäkrade vilket beslut som föreslås och en beskrivning av grunden för förslaget. Beslutsrevet, som innehåller förslag till beslut, ska inte skickas till den försäkrade i syfte att upplysa om vilket beslut som övervägs. Det skulle kunna uppfattas som att Försäkringskassan

redan har fattat beslut i ärendet. Använd därför alltid de särskilda mallarna som är framtagna för detta ändamål.

16.7 Svar på kommunikering

Svaret på kommunikeringen kan ge nya uppgifter, föranleda ytterligare utredning eller ny beräkning. Det kan bli aktuellt att uppdatera föredragningsmissivet med nya uppgifter som framkommit vid kommunikeringen. Nyttillkomna uppgifter och förslaget till beslut ska kvalitetssäkras av beslutsfattaren. Beslutsfattaren tar också ställning till om beslutstidpunkten har förändrats jämfört med den tidpunkt som beräkningen bygger på i samband med kvalitetssäkringen.

Svaret på kommunikeringen tas emot av försäkringsutredaren arbetsskador, som bedömer materialet eller uppgifterna och tar ställning till om det förändrar förslaget till beslut eller om svaret föranleder någon annan åtgärd. Om de nyttillkomna uppgifterna leder till att en ny beräkning av livräntan ska göras märks ärendet till beräkningshandläggare (via högerklicksfunktionen "Märk för roll" i ÄHS).

Om det kommer in synpunkter eller kompletterande handlingar från den försäkrade men bedömningen och förslag till beslut kvarstår, ska detta bemötas i förslaget till beslut. Det är viktigt att den försäkrade förstår att Försäkringskassan har tagit del av hans eller hennes synpunkter men att dessa inte har påverkat bedömningen. Föredragningsmissivet ska även uppdateras så att det framgår vad som framkommit vid kommunikeringen.

Observera att om det kommer in synpunkter som leder till åtgärder som tar tid så måste försäkringsutredaren arbetsskador eller försäkringshandläggaren beräkna arbetsskador meddela beslutsfattaren så att denne kan boka om tidpunkten för beslut.

16.8 Anstånd

Det är i normalfallet försäkringsutredaren arbetsskador som tar ställning till olika frågor under handläggningen, exempelvis vid frågor om anstånd. Det är lämpligt att försäkringsutredaren arbetsskador rådgör med beslutsfattaren om begäran om anstånd med att komma in med en komplettering eller svar på en kommunikering.

16.9 Rätten att lämna uppgifter muntligt

Handläggningen i Försäkringskassan är normalt skriftlig med vissa muntliga inslag. Om en försäkrad i samband med en kommunikering vill lämna uppgifter muntligt, ska han eller hon få den möjligheten – om det kan ske med hänsyn till arbetets behöriga gång (14 § FL).

Bakgrunden till regeln är att många enskilda är ovana att uttrycka sig skriftligt och därför kan ha svårt att lämna uppgifter till myndigheterna på det sättet (prop. 1985/86:80 s. 25). Bestämmelsen ger dock inte någon rätt

att kräva ett formligt sammanträde. Någon rätt för den försäkrade att närvara vid föredragning för en beslutsfattare finns alltså inte. Bestämmelsen innebär inte heller någon rätt att tala med just den person som ska besluta i ärendet. I stället får Försäkringskassan hänvisa en försäkrad att lämna uppgifter muntligt till försäkringsutredaren. Det är dock svårt att vägra den försäkrade att kontakta beslutsfattaren om han eller hon kräver det.

I praktiken innebär detta att det inte kommer att vara någon skillnad, när det gäller rätten att lämna uppgifter muntligt, mellan ärenden som omfattas av den särskilda beslutordningen och övriga ärenden hos Försäkringskassan.

16.10 Beslut

När beslut har fattats ska den försäkrade underrättas om innehållet i beslutet om det avser myndighetsutövning mot honom eller henne, om det inte är uppenbart obehövligt. Underrättelsen kan ske muntligt, men i normalfallet sker underrättelse genom att beslutet skickas per post till den försäkrade (21 § första och andra styckena FL).

Det är beslutsfattaren som skickar beslutet till den försäkrade.

16.11 Avvikande mening

Om beslutsfattaren och försäkringsutredaren är oeniga om utgången i ett ärende har försäkringsutredaren rätt att få sin avvikande mening antecknad (19 § andra stycket FL). Den avvikande meningen ska framgå av beslutet (se Försäkringskassans riktlinjer 2005:14 Att skriva beslut i Försäkringskassan). Den avvikande meningen antecknas i samband med att beslutet fattas.

16.12 Kopia till Kammarkollegiet

Kammarkollegiet reglerar ersättning vid ideell skada till dem som omfattas av reglerna om statligt personskadeskydd. Försäkringskassans beslut är en förutsättning för ersättningen enligt Lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada (Li)

Den som omfattas av statligt personskadeskydd kan få ersättning enligt Li. Vissa undantag gäller för fritidsskador. Ersättning enligt Li kan lämnas för sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men och olägenheter i övrigt till följd av skadan (1 och 2 §§ Li). För rekryter som skadas under militär utbildning inom Försvarmakten gäller även att ersättning för inkomstförlust och kostnader kan lämnas (gäller från och med den 1 juli 1991). Ersättningen motsvarar vad arbetstagare hos staten får genom trygghetsförsäkring på det statliga området, avtalet om ersättning vid personskada (PSA). Ersättning utgår med belopp som skulle ha utgått om den skadade hade haft rätt till ersättning enligt PSA. När Kammarkollegiet prövar rätten till ideell ersättning behöver de en kopia av Försäkringskassans beslut. Se även avsnitt 2.4 och avsnitt 4.1.3.

Kammarkollegiet behöver beslutsunderlag från Försäkringskassan för att kunna pröva rätten till ersättning enligt Li. Kammarkollegiet begär därför ut dessa handlingar. Innan handlingarna lämnas ut måste en sekretessprövning enligt 28 kap. 1–3 §§ OSL göras. Se vidare avsnitt 9.3 i vägledning (2001:3) Offentlighet eller sekretess?

Om Kammarkollegiet begär att få en kopia av beslutet, sänd ett sådant till:
Kammarkollegiet
651 80 Karlstad

17 Övrigt

17.1 Omprövning, ändring och överklagande

Beträffande omprövning, ändring och överklagande av Försäkringskassans beslut rörande det statliga personskadeskyddet hänvisas till vägledning 2001:7 Omprövning, ändring och överklagande av Försäkringskassans beslut.

17.2 Anställd i Försvarsmakten vid tjänstgöring i en internationell militär insats

Från och med den 1 januari 2011 tillämpas lagen (2010:449) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser på anställda i Försvarsmakten vid tjänstgöring i en internationell militär insats.

En prövning av om en skada eller en sjukdom har uppkommit i arbetet ska göras enligt arbetsskadeförsäkringen. När någon har skadats eller drabbats av en sjukdom prövas först om det har inträffat under den tid som det statliga personskadeskyddet gäller. Därefter prövas om det är en sådan skada eller sjukdom som omfattas av statligt personskadeskydd. Vid prövningen enligt första stycket ska, enligt 5 § andra stycket LUF, bevisreglerna i statligt personskadeskydd 43 kap. 4–6 §§ SFB tillämpas om detta är förmånligare för den enskilde än tillämpningen av motsvarande bestämmelserna i arbetsskadeförsäkringen (39 kap. 3 och 5–7 §§ SFB)

Lagen ska tillämpas på anställda i Försvarsmakten vid tjänstgöring i en internationell militär insats, men lagen ska inte tillämpas på den som är lokalt anställd av Försvarsmakten i insatsområdet.

I 41 kap. 11–18 §§ SFB finns bestämmelser om beräkning av livränteunderlaget. Den utgörs som regel av den skadades sjukpenninggrundande inkomst vid den tidpunkt från vilken livränta första gången ska beviljas. I 43 kap. 13 § SFB utgör livränteunderlaget minst 7 prisbasbelopp. (Prop. 1998/99:68 och prop. 2002/03:26) Se även avsnitt 2.2 i vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada.

Lagen om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser trädde i kraft den 1 januari 2011 och genom detta har den gamla lagen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten upphävts. Den nya lagen tillämpas även i fråga om tidigare anställda i utlandsstyrkan som skadats efter utgången av 1992.

17.2.1 Metodstöd vid servicebeslut

Försäkringskassan ska på begäran av en enskild pröva om han eller hon som anställd inom Försvarsmakten under tjänstgöring i en internationell militär insats har drabbats av en arbetsskada. Prövningen ska göras vid begäran

även om det inte behövs för att bestämma arbetsskadeersättning (15 § lagen om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser).

Den generella rätten till prövning av arbetsskada, så kallad servicebeslut, har sin grund i att det är viktigt att få en skada prövad som arbetsskada för att en skadad person ska kunna få ersättning från PSA-nämnden och för att det skulle underlätta Försvarsmaktens verksamhet med stödåtgärder (prop. 2009/10:160, s. 154).

Det finns inget krav på skriftlig ansökan. Det innebär att det räcker med att den försäkrade på något sätt meddelar att han eller hon vill ha ett servicebeslut. Om en begäran lämnas muntligt är det viktigt att dokumentera de uppgifter som lämnas.

Försäkringskassans prövning gäller tidpunkten för skade- eller sjukdomstillfället och om denna kan anses ha uppkommit under skyddstiden. Prövningen gäller alltså endast om en skada eller en sjukdom omfattas av arbetsskadeförsäkringen eller det statliga personskadeskyddet. Det innebär att Försäkringskassan inte tar ställning till svårighetsgraden av skadan eller sjukdomen och inte heller till varaktigheten av densamma.

Nedanstående är exempel på beslutsformulering vid beslut om arbetsskada enligt arbetsskadeförsäkringen eller personskada enligt statligt personskadeskydd.

Exempel

Försäkringskassan godkänner att dina högersidiga axelbesvär är en arbetsskada (alternativt personskada) som har uppkommit den 3 mars 2011.

Av beslutet ska det framkomma vilken bestämmelse som beslutet har grundats på. Det innebär att när prövningen har gjorts enligt bevisreglerna i arbetsskadeförsäkringen så ska 39 kap. 3 § SFB anges och när prövning har gjorts enligt bevisreglerna i statligt personskadeskydd så ska någon av bestämmelserna 43 kap. 4–6 §§ SFB anges.

Beslutet ska ha omprövningshänvisning.

17.3 Rehabilitering

Försvarsmakten har ett omfattande ansvar för stödåtgärder för den som skadas vid tjänstgöring i insatsområdet (8–12 §§ lagen om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser).

Detta ansvar innefattar att

- behovet av åtgärder utreds
- om möjligt erbjuda arbetsträning
- medverka till att den skadade får tillgång till lämplig yrkesutbildning eller fortbildning
- ge ekonomiskt stöd till en utbildning som föranleds eller förlängs på grund av skadan
- ge stöd till andra åtgärder som främjar den skadades återgång till arbetslivet
- anskaffa hjälpmedel som den skadade behöver
- samarbeta med berörda myndigheter och organisationer
- samordna åtgärder med eventuell arbetsgivare.

17.4 Metodstöd – dokumentation

17.4.1 Dokumentation i ärendehanteringssystemet (ÄHS)

Ibland handlägger Försäkringskassan samtidigt flera ärenden för en försäkrad. I sådana situationer kan det vara relevant att redovisa i journalen för personskadeärendet att det finns en utredning i en annan akt, och att ange vad den andra utredningen handlar om. I de fall det är relevant för handläggningen av personskadeärendet ska handläggaren även göra en sammanfattning i journalen av relevant information som finns i den andra akten.

Om det finns en avslutad personskadeakt ("pappersakt"), med handlingar som är relevanta för det aktuella personskadeärendet, kan handläggaren kopiera och skicka dessa dokument för skanning. Ibland kan det dock räcka med att de väsentligaste uppgifterna från handlingarna i det avslutade ärendet dokumenteras i journalen i den elektroniska akten.

17.4.2 Namnge bilagor i ÄHS

Det kan vara svårt att hitta bland bilagor i ÄHS, exempelvis om den elektroniska akten innehåller fler olika medicinska underlag. För att få ordning på bilagorna och skapa förutsättningar för att snabbt kunna överblicka ärendet är det viktigt att handläggaren namnger bilagorna så tydligt som möjligt. I fältet dokumentbeskrivning ska handläggaren därför precisera vad bilagan innehåller. Exempelvis kan handläggaren ange att bilagan är ett medicinskt underlag och skriva när det är daterat eller vilken period det omfattar.

Det är viktigt att de handlingar som ska utgöra beslutsunderlag benämns lika. För att snabbt kunna söka ut vilka bilagor som ingår i beslutsunderlaget ska dessa bilagor namnges genom att bokstäverna "BU" (beslutsunderlag) skrivs först i kolumnen för dokumentbeskrivning.

Exempel

Ankomst-/ dokumentdatum	Dokumenttyp	Blankett-/ mall	Dokument- beskrivning
2007-10-27	Okänt doku- ment	NN, okänd- blankett	BU Medicinskt underlag, läkar- utl. 061003

Sakregister

Administration och finansiering	14
Andra intagna.....	29
Anmälningsskyldighet	69
Anställda vid utlandsstyrkan	79
Ansökan om ersättning.....	15, 16, 64
Arbetskadestjukpenning för karensdagar.....	51
Arbetstagare hos staten	23
Bedömning av förvärvsförmågan	47
Begravningshjälp	64
Beräkningsregler	57
Beräkningsunderlag.....	34
Civilplikt	23
Ekonomiskt invaliditetsbegrepp	46
Ersättningar vid dödsfall.....	64
Ersättningslag	31
Frihetsberövade.....	27
Frivillig försvarsutbildning	25
Frivilliga försvarsorganisationer	24
Frivilliga inom totalförsvaret.....	24
Frivilligt räddningsarbete	25
Försäkringsmedicinsk och försäkringsodontologisk rådgivare.....	37
Försämringstillstånd	45
Garantiregler	59
Gripen utomlands	28
Hem för vård av missbrukare.....	28
Hemvårnspersonal	24
Häktade och anhållna	28
Hänvisning till arbetsskadeförsäkringen	14
Ideell skada	13, 17, 76
Intensivövervakning med elektronisk kontroll	27
Kammarkollegiet.....	15, 76

Krigsfrivilliga	25
Krigsskadeersättning till sjömän	13
Kriminalvårdsanstalt	27
Kriminalvårdsanstalt utomlands	67
Livränta	46
Livränta till efterlevande	65
Livränta vid institutionsvistelse	67
Livränteunderlag för studerande	58
Livränteunderlag för unga	58
Läkarutlåtande	37
Metodstöd – dokumentation	80
Metodstöd för försäkringsmedicinska yttranden	39
Metodstöd vid servicebeslut	78
Mönstring	23
När gäller personskadeskyddet	20
Omprövning, ändring och överklagande	78
Personskada och skada på protes	32
Praktikanter	25
Preskription	66
Prövningsanspråk	31
Rekryter	23
Rymning	29
Räddningstjänst	26
Samhälls- och ungdomstjänst	29
Samordning av livränta	62
Sjukdom som har visat sig efter skyddstiden	45
Sjukdom som har visat sig under skyddstiden	44
Sjukdomsbegrepp	32
Sjukpenning	49
Sjukpenninggrundande inkomst	34
Sjukvårdsersättning	54
Skadeanmälan	15
Skadebegrepp	19
Skadedatum	35
Skydd i annat land	30
Skydd i Norden utom Färöarna, Grönland och Island	29

Skyddstid.....	13, 20, 22, 36
Särskild sjukpenning	51, 59
Särskilda hjälpmedel	55
Särskilda ungdomshem.....	28
Särskilt beslut av regeringen i enskilda fall.....	26
Sätta ned eller inte längre betala ut ersättning	68
Tandvård.....	55
Tjänstgöring i en internationell militär insats.....	78
Totalförsvarsplikt.....	22
Utbetalning av sjukpenning	49
Utbildning för sjukvård i krig.....	23
Utmättningsförbud	70
Utredning av färdolycksfall.....	19
Utredning av olycksfall	19
Utredning av skada som inte beror på ett olycksfall	19
Utredning av skade- eller visandedag	20
Vilande livränta	47
Villkorligt frigiven.....	27
Visandedag.....	35, 36
Vårdförmåner.....	54
Åldersgräns	14
Återbetalningsskyldighet.....	69
Övergångsbestämmelser	42